

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

BAKALÁŘSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Srovnání přístupu Japonska a Německa k válečným zajatcům
v letech 1939–1945**

Comparison of German and Japanese treatment of prisoners of
war in years 1939–1945

Olomouc 2024

Ivan Pála

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Radek Pazderka

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl jsem veškeré použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne

Podpis:

Anotace

Jméno autora:	Ivan Pála
Katedra, fakulta:	Katedra asijských studií, Filozofická fakulta Univerzita Palackého v Olomouci
Název:	Srovnání přístupu Německa a Japonska k válečným zajatcům v letech 1939–1945.
Vedoucí práce:	Mgr. Radek Pazderka
Počet stran:	73
Počet znaků:	115 861
Počet titulů použité literatury:	71
Počet příloh:	7
Klíčová slova:	Japonsko, Německo, válečný zajatec, válka, Ženevská úmluva, zajatecký tábor, Spojenci

Cílem této diplomové práce je popsat přístup Německa a Japonska k válečným zajatcům v letech 1939–1945. Zabývá se také myšlenkovými směry a rasovými teoriemi rozšířenými v těchto zemích během druhé světové války a zkoumá jejich vliv na přístup k válečným zajatcům. Následně se v tomto ohledu pomocí komparace snaží mezi Japonskem a Německem najít podobnosti. Pokud by takové období skutečně existovaly, pokusí se předkládaná práce stanovit, do jaké míry a na základě kterých faktorů k nim docházelo.

Velmi rád bych na tomto místě poděkoval vedoucímu mé bakalářské diplomové práce Mgr. Radku Pazderkovi za jeho ochotu a cenné rady. Speciální poděkování patří také Mgr. Jakubu Martincovi, jehož rady, neustálá podpora a neochvějná trpělivost se staly nenahraditelnou pomocí při psaní této práce.

Obsah

Úvod	7
1. Válečný zajatec z pohledu mezinárodního práva.....	9
2. Ideologické vlivy v Německu ve 30. letech 20. století	14
2.1. Nacismus	14
2.2. Antisemitismus	15
2.3. Rasové teorie.....	17
3. Vliv ideologií Německa na přístup k válečným zajatcům.....	20
3.1. Západní fronta.....	20
3.1.1. Spojenečtí váleční zajatci v letech 1939–1941.....	21
3.1.2. Spojenečtí váleční zajatci v letech 1942–1945.....	23
3.2. Východní fronta.....	24
3.2.1. Ruští váleční zajatci v roce 1941	26
3.2.2. Ruští váleční zajatci v letech 1942–1945	28
4. Ideologické vlivy v Japonsku ve 30. letech 20. století.....	32
4.1. Vzestup nacionalismu	32
4.1.1. Role šintoismu a císaře v procesu nacionalizace Japonska	33
4.1.2. Role bušidó při formování ideálu dokonalého vojáka	35
4.1.3. Mínění o válečném zajatci v povědomí japonské společnosti.....	36
4.2. Prvky rasismu v japonské společnosti.....	37
4.3. Antisemitismus	38
5. Vliv ideologií Japonska na přístup k válečným zajatcům	40
5.1. Čínští váleční zajatci	44
5.2. Ruští váleční zajatci	45
5.3. Indičtí váleční zajatci	46
5.4. Spojenečtí váleční zajatci.....	47
6. Srovnání přístupu Japonska a Německa k válečným zajatcům	49
6.1. Přístup Japonců a Němců k válečným zajatcům téže národnosti.....	49
6.2. Podobnosti v přístupu Němců a Japonců k válečným zajatcům.....	52
Závěr	53
Summary.....	55
Seznam použité literatury.....	56
Seznam příloh.....	66
Přílohy.....	67

Ediční poznámka

Pro přepis anglických, čínských, německých, japonských a jiných jmen, kulturních a zeměpisných pojmů se v této práci používá české transkripce. Výjimku tvoří bibliografické údaje z cizojazyčných psaných zdrojů, v jejichž případě je ponechána původní podoba zápisu.

Pořadí vlastních japonských jmen je ponecháno v tradičním japonském zápisu, a tedy v pořadí příjmení – jméno. Japonské termíny, které nejsou v češtině běžně známe, jsou psány kurzívou. Taktéž je u prvního výskytu japonských vlastních jmen a výrazů v textu v závorce uveden japonský přepis ve znacích. Daný úzus se nevztahuje na japonské výrazy, které v české slovní zásobě již zevšednily.

Pro potřeby předkládané práce pracuje autor se zjednodušenými pojmy Čína, Korea, Německo, Francie, Rusko a dalšími označeními pro státní útvary, které se v daném časovém období na území výše uvedených a jiných států nacházely, přičemž si je autor vědom územních a politických změn, k nimž v průběhu 20. století docházelo.

Všechny cizojazyčné překlady textů použitých v této práci jsou, není-li uvedeno jinak, vlastními překlady autora.

Citace a zápis bibliografických údajů jsou v práci uvedeny v souladu s citační normou

ČNS ISO 690: 2011.

Úvod

Druhá světová válka byla zdaleka největším vojenským konfliktem v lidských dějinách, ve kterém se angažovaly země po celém světě. Za 6 let válčeného konfliktu bylo použito více bojové techniky a padlo více vojáků než ve kterékoliv předchozí válce.¹ Kromě toho však tato válka vynikala i ve velké škále způsobů, jak bylo zacházeno s válečnými zajatci, kterých se mezi lety 1939 až 1945 dostalo do nepřátelského zajetí až 35 miliónů.² Ačkoliv v té době již existovala pravidla, jak s válečnými zajatci náležitě zacházet, ne každá země se jimi nutně řídila. V závislosti na fázi války a národnosti zajatce a vězně se přístup k válečným zajatcům různil od striktního dodržování nařízení 3. Ženevské úmluvy až po její kompletní ignoraci, v důsledku čehož přišlo o život v nepřátelském zajetí zhruba 5 miliónů vojáků.³

Vzhledem k těmto skutečnostem se autor rozhodl ve své práci srovnat situaci Německa a Japonska se zaměřením na jejich filozofii a národní identitu, načež se zmíněné poznatky pokusí uplatnit v jednotlivých geopolitických oblastech vojenského konfliktu a najít shody či rozdíly v přístupu k válečným zajatcům zneprátelených zemí, které jsou následně vzájemně porovnány. Zkoumané období předkládané práce spadá mezi roky 1939–1945, přičemž autor zohledňuje také jednotlivé fáze války, v nichž se zmíněné mocnosti v daném období nacházely. Zároveň je pro lepší orientaci čtenáře, který nemusí být se zkoumaným tématem plně obeznámen, věnován prostor seznámení se s nezbytnou terminologií. Pro potřeby práce autor používá metod přímé historické analýzy, dedukce, indukce a komparace.

Úvodní část práce je věnována pojmu válečný zajatec a zacházení s ním v průběhu historie ozbrojených konfliktů. Prostor je věnován také stručnému popisu role, kterou válečný zajatec v době ozbrojených konfliktů hrál, a jeho právům podle 3. Ženevské úmluvy, která byla sepsána v roce 1929 za účelem chránit vojáky, kteří se dostali do nepřátelského zajetí. V neposlední řadě se autor krátce zmíní o organizaci Červený kříž, jejímž úkolem je starat se o ochranu základních práv stanovených Ženevskými konvencemi.

¹HUGHES, Thomas A. a ROYDE-SMITH, John Graham. World War II. *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 2022-10-08]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/World-War-II>.

²MACKENZIE, S. P. The Treatment of Prisoners of War in World War II. *The Journal of Modern History* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, září 1994, 66(3), 487-520 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00222801. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2124482>. s. 487.

³Tamtéž.

Druhá část práce se zabývá nacismem, antisemitismem a rasovými teoriemi, které ve 30. letech ovlivňovaly nahlížení Němců na jiné národy a rasy. Následně se autor věnuje spojeneckým válečným zajatcům, kteří byli zajati německou armádou, přičemž popisuje zacházení s nimi podle nařízení a dohod výše zmíněné konvence v době trvání konfliktu. Zmíněny budou i vybrané události, které významně ovlivnily přístup k válečným zajatcům na západní frontě. Autor dále věnuje pozornost událostem na východní frontě, kde Německo vedlo válku s Ruskem, a pokusí se čtenáři přiblížit způsoby, s jakými německé ozbrojené složky zacházely s ruskými válečnými zajatci.

V následující části je věnována pozornost císařskému Japonsku, které sice bylo ve válečném konfliktu s Čínou již od roku 1937, avšak v následujících letech začalo v důsledku své expanzivní politiky napadat i jiná území východní a jihovýchodní Asie. Autor zde rozebírá případy zacházení s válečnými zajatci různých ras či národností, jako jsou Číňané, Američané, Britové a další národy. Pozornost je věnována jak vybraným událostem, které se v průběhu let 1939–1945 odehrály, tak celkovému přístupu japonské císařské armády k vojákům zneprátelených zemí, kteří se v období druhé světové války dostali do japonského zajetí. Pro lepší pochopení mentality Japonců ve 30. letech 20. století budou na začátku kapitoly představeny jednotlivé prvky japonského nacionalismu, které měly zásadní podíl na formování japonského vnímání o válečném zajatci.

V závěrečné kapitole se autor na základě získaných poznatků a informací pokusí najít v přístupu Německa a Japonska k válečným zajatcům podobné prvky. Pokud by tyto podobnosti skutečně existovaly, pokusí se jejich existenci odůvodnit, přičemž naváže na teoretický základ, který byl nastíněn v předchozích kapitolách.

Cílem této diplomové práce je tedy přezkoumat situaci válečných zajatců v Japonsku a Německu mezi lety 1939–1945 a na základě zjištěných poznatků stanovit možné shody v přístupu výše zmíněných zemí k této problematice. Zároveň si prostřednictvím předkládané komparativní práce autor klade za cíl přiblížit českému čtenáři téma, které není v jeho rodném jazyce probádáno tak, jako ostatní, více známé aspekty druhé světové války.

1. Válečný zajatec z pohledu mezinárodního práva

Z hlediska obecné definice je válečným zajatcem člověk, který byl v průběhu ozbrojených konfliktů zajat nebo internován nepřátelskou válčící stranou.⁴ V současnosti platná 4. Ženevská konvence⁵ blíže specifikuje, že se jedná o člověka zajatého z nepřátelenou stranou, který spadá do jedné z následujících kategorií:

(1) „*příslušník ozbrojených sil válčící strany v konfliktu, jakož i člen dobrovolnických sborů či milicí tvořících součást těchto ozbrojených sil.*“

(2) „*člen jiných milicí či dobrovolnických sborů patřících ke straně angažované v konfliktu a působící na vlastním území či mimo něj, i když je toto území okupováno, a to za předpokladu, že tyto milice, dobrovolnické sbory či organizovaná hnutí odporu splňují jisté požadavky.*“

(3) „*příslušník běžných ozbrojených sil, jež se hlásí k vládě nebo k úřadu, které z nepřátelená strana neuznává*“ a další.⁶

Válečný zajatec však existoval v lidských dějinách již od počátku ozbrojených konfliktů jako takových a v průběhu historie se způsob zacházení s ním lišil.

Na počátku historie válčení bylo o osudu válečných zajatců rozhodováno příslušníky vítězné strany. Lidé byli po zajetí v plné moci vězňové, který s nimi jednal dle vlastního uvážení. Ve většině případů byli zajatci buďto zotročeni, obětováni jako dar bohům či rovnou zabiti. V období vlády Julia Caesara⁷ však bylo za jistých okolností možné, aby se zajatci stali svobodnými lidmi Římské republiky.⁸

Změny v přístupu k válečným zajatcům se v Evropě začaly projevat v období vrcholného středověku. Místo dříve rozšířeného přístupu zotročovat válečné zajatce se začala hojně praktikovat metoda jejich vykoupení. Významným milníkem tohoto období

⁴Editoři Encyclopaedia Britannica. Prisoner of war. *Encyclopaedia Britannica* [online]. [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/prisoner-of-war>.

⁵Nejnovější Ženevská konvence přijata v srpnu 1949, která předkládá nařízení týkající se zacházení s válečnými zajatci.

⁶Kompletní výčet definic válečného zajatce viz Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War. *UN Human Rights Office* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/geneva-convention-relative-treatment-prisoners-war>. Čl. 4.

⁷Jeden z nejslavnějších panovníků Římské říše žijící v 1. století př. n. l.

⁸Prisoner of war. *Encyclopaedia Britannica*.

se stal rok 1179, kdy lateránský koncil⁹ zakázal zotročování zajatců, kteří vyznávali křesťanství.¹⁰

Co se týče středověkého Japonska, byly postupy uplatňované při zacházení s válečnými zajatci oproti těm evropským odlišné. Vzdát se nepříteli bylo vnímáno jako urážka cti nejen jedince, ale také jeho klanu, a tak samurajové často před zajetím spáchali *seppuku*¹¹ (切腹). Pokud tak neučinili sami, po zajetí byli mnohdy popraveni jejich nepřitelem.

Kromě poprav byl ve středověkém Japonsku také běžný prodej válečných zajatců do otroctví. Tyto praktiky byly běžné během období válčících knížectví¹², kdy byli zajatí poddaní poraženého *daimjó*¹³ (大名) často prodáváni na trzích s otroky a následně odkoupeni portugalskými překupníky.¹⁴ Během Hidejošiho¹⁵ (秀吉) tažení do Koreje Japonci svým zajatcům běžně useknuli uši či nosy, které odeslali zpět do Japonska jako důkaz toho, že zabili nepřitele.¹⁶

S proměňujícím se způsobem vedení válek a pokrokem v oblasti legislativy a lidských práv se měnil také pohled na válečné zajatce. Na přelomu 16. a 17. století se významní evropští filozofové a politici zamýšleli nad zlepšením podmínek lidí, kteří se v průběhu válečného konfliktu ocitnou v zajetí nepřitele. Jedním z nejvýznamnějších průkopníků v oblasti mezinárodního práva byl Hugo Grotius, dánský učenec a právník, jenž v roce 1625 vydal dílo *On the Law of War and Peace*¹⁷, ve kterém přiznává právo vězňovi zotročit válečné zajatce, avšak upřednostňuje možnost vykoupení zajatých vojáků zneprátenou stranou.

⁹Jednalo se o třetí lateránský koncil v pořadí, kterému předsedal papež Alexandr III.

¹⁰ RICHARDSON, Walton K. PRISONERS OF WAR AS INSTRUMENTS OF FOREIGN POLICY. *Naval War College Review* [online]. Newport: U.S. Naval War College Press, 2020, září 1970, 23(1), 47-64 [cit. 2023-02-15]. ISSN 00281484. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44641136>. s. 48.

¹¹Rituální sebevražda.

¹²Název pro období od roku 1467 do přelomu 16. a 17. století, kdy mezi sebou jednotlivá knížectví v Japonsku válčila.

¹³Označení pro knížata v Japonsku, která byla pány jednotlivých provincií.

¹⁴NELSON, Thomas. Slavery in Medieval Japan. *Monumenta Nipponica* [online]. Tokio: Sophia University, 2017, 2004, 59(4), 463-492 [cit. 2023-02-16]. ISSN 00270741. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25066328>. s. 467.

¹⁵Tojotomi Hidejoši byl druhým ze tří velkých japonských vojevůdců a sjednotitelů, který se ve 2. pol. 16. století rozhodl pro válečné tažení s cílem podmanit si Koreu.

¹⁶ CARTWRIGHT, Mark. The Japanese Invasion of Korea, 1592-8 CE. *World History Encyclopedia* [online]. 2009, 11. června 2019 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.worldhistory.org/article/1398/the-japanese-invasion-of-korea-1592-8-ce/>.

¹⁷V originále *De Jure Belli ac Pacis*.

Ve 2. pol. 17. století se německý politolog, právník a historik Samuel von Pufendorf se svými myšlenkami podílel na formulaci mezinárodního práva. Ve svém díle *Of the Law of Nature and Nations*¹⁸ z roku 1672 mimo jiné také navrhuje, že by mezinárodní právo nemělo zahrnovat pouze křesťany, nýbrž veškeré lidí, a to bez ohledu na jejich náboženskou příslušnost.¹⁹

Na Grotiovy myšlenky navázal v roce 1748 francouzský politolog Charles Louis Montesquieu ve svém díle *The Spirit of Laws*²⁰, ve kterém píše, že věznitel má vůči zajatci pouze jedno právo, a to právo znemožnit mu účast v boji.²¹ Vlivem zmíněných osobností a jejich následovníků postupně začínalo být na válečného zajatce nahlíženo jako na člověka, se kterým by se mělo zacházet patřičně a v souladu s dobovými občanskými normami.

V 19. století došlo ve světě k významným ozbrojeným konfliktům²², jejichž důsledkem se Západ dohodnul na sepsání mezinárodních podmínek, jež definovaly, jak z právního hlediska válku vést. Po neúspěšném pokusu v Bruselu v roce 1874 se na přelomu 19. a 20. století konaly dvě Haagské konference²³, na nichž bylo mimo jiné také popsáno, jak dle mezinárodního práva náležitě zacházet s válečnými zajatci.

Po událostech první světové války, během níž se do nepřátelského zajetí dostalo přibližně 8 miliónů vojáků²⁴, se však Haagské úmluvy projevíly jako nedostačující, a to především při řešení otázky zacházení s válečnými zajatci. Příkladem je čl. 4 odst. 2 Haagské úmluvy z roku 1907, ve kterém je psáno, že: „s válečnými zajatci se musí zacházet lidsky.“²⁵ V důsledku nedostatečné konkretizace 2. odstavce byla situace okolo válečných zajatců dosti nejasná, a to do takové míry, že v průběhu zmíněného konfliktu běžně docházelo k situacím, kdy si zneprátelené mocnosti mezi sebou uzavíraly vlastní dohody, v nichž si

¹⁸V originále *De Jure Naturae et Gentium Libri Octo*.

¹⁹WELZEL, Hans F. Samuel, baron von Pufendorf. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Samuel-Freiherr-von-Pufendorf#ref159621>.

²⁰V originále *L'Esprit des lois*.

²¹Prisoner of war. *Encyclopaedia Britannica*.

²²Například občanská válka v USA (1861–1865) či prusko-francouzská válka (1870–1871).

²³První Haagská konference proběhla v roce 1899, Druhá Haagská konference v roce 1907.

²⁴DAVIS, Gerald H. Prisoners of War in Twentieth-Century War Economies. *Journal of Contemporary History* [online]. Londýn: Sage Publications, říjen 1977, 12(4), 623-634 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00220094. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/260164>. s. 623.

²⁵**Text originálu:** „they must be humanely treated.“

(Laws of War: Laws and Customs of War on Land (Hague IV); October 18, 1907. *THE AVALON PROJECT: documents in law, history and diplomacy* [online]. Lillian Goldman Law Library, 2008 [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp).

samy stanovily, jak by se mělo s válečnými zajatci zacházet.²⁶ Mezinárodní Červený kříž²⁷, který se do té doby staral pouze o nemocné a raněné ve válečných konfliktech, tedy v reakci na 1. světovou válku naléhal na vytvoření dodatečné konvence, která by v případě válečného stavu do detailů popsala práva válečného zajatce.

V roce 1929 došlo k sepsání 3. Ženevské úmluvy²⁸, která se skládala z 97 článků týkajících se válečných zajatců. Nejdůležitějšími ustanoveními konvence byl zákaz mstít se na válečných zajatcích (čl. 2 odst. 3) a zákaz hromadných trestů (čl. 46 odst. 4). Dále se konvence týkala například pravomocí zástupců zajatců (čl. 43–44) a úpravy disciplinárního řízení (čl. 54–67). Důležitým bodem dané úmluvy je také odst. 68, do té doby pouhé doporučení ze strany Červeného kříže, že ranění či nemocní váleční zajatci musí být navráceni do své vlasti.²⁹ Jednalo se o konvenci, jež se stala stěžejní především pro období 2. světové války.

Během 2. světové války se s válečnými zajatci zacházelo různě. Davis popisuje situaci válečného zajatce následovně: „*když jsou vojáci zajati, berou si s sebou svou sílu a vědomosti. ... Ale také si s sebou berou svůj prázdný žaludek.*“³⁰ Váleční zajatci často mohli poskytnout informace o přátelských pozicích, početní síle, vojenské výbavě, a byli tak pro vězňatele přínosným zdrojem informací. V důsledku toho byly například v Německu zhotoveny speciální tábory Durchgangslager, Spojenci nazývané Dulagy, ve kterých probíhal výslech nově získaných válečných zajatců.³¹

Informace získané z výslechu válečných zajatců se taktéž začaly využívat pro zdokonalení válečné propagandy dané země. Dále se mapováním počtu zajatých jednotek dal odhadnout dosavadní průběh války jako například přibližný počet nasazených nepřátelských jednotek v dané oblasti. Nejenže se jejich uvězněním snížil počet

²⁶SCHMITT, Michael N. a Leslie C. GREEN, ed. Enforcing The Third Geneva Convention On The Humanitarian Treatment Of Prisoners Of War. 7 *United States Air Force Academy Journal of Legal Studies*. 37 [online]. International Law Studies, 1997, (70), 459-467 [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1475&context=ils>. s. 459.

²⁷Mezinárodní nevládní organizace založená v roce 1863, která se snaží pomáhat obětem války a zajistit dodržování humanitárního práva ze strany všech účastníků válečného konfliktu.

²⁸Celým názvem Ženevská úmluva o zacházení s válečnými zajatci.

²⁹TOWLE, Philip, Margaret KOSUGE a Yoichi KIBATA. *Japanese Prisoners of War* [online]. Přepřacované vydání. Londýn: A&C Black, 2000 [cit. 2022-05-15]. ISBN 1852851929. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=HYOxAwAAQBAJ&dq=japan+chinese+prisoner+of+war&hl=cs&lr=s.93-94>.

³⁰**Text originálu:** “*when soldiers surrender they take their muscles and brains with them. ... But the prisoners also bring their stomachs with them.*“ (Prisoners of War in Twentieth-Century War Economies, s. 623)

³¹Tamtéž, s. 624.

válečného personálu nepřítele, ale věznitel také získal novou pracovní sílu na podporu domácí ekonomiky.³²

Váleční zajatci byli ve většině případů pro věznitele nuceni pracovat, aby zastoupili muže, kteří odešli bojovat do války. Ačkoliv podle čl. 31 Ženevské úmluvy nesměla být činnost, kterou vykonává válečný zajatec, jakkoliv spojena s válkou jako takovou, podle Davise byl počet válečných zajatců, jež pracovali v odvětvích souvisejících s válkou, téměř 18 miliónů.³³

Pro válečné zajatce existovaly dvě kategorie konvencí schváleného zaměstnání, a to práce pro jeho věznitele nebo práce na smlouvu v zemědělství či průmyslu na nedalekých institucích, přičemž podle čl. 34 odst. 4a muselo být jejich finanční ohodnocení stejně vysoké, jako kdyby danou profesi vykonával voják zneprátelené strany. Nicméně nařízení Ženevské konvence byla mnohdy porušována a váleční zajatci museli často zadarmo pečovat o nově internované vojáky. Mezi práce, které byli vězni v rozporu s čl. 31 odst. 1 nuceni vykonávat, patřilo například stavění oplocení, čištění minových polí nebo nošení munice.³⁴

Ačkoliv Němci konvenci ratifikovali a Japonci podepsali, často její nařízení porušovali. Jejich přístup k válečným zajatcům nebyl jednotný a mnohdy závisel na fázi, v níž se válečný konflikt právě nacházel, a na národnosti či rase zajatého vojáka.³⁵ Pro lepší pochopení přístupu Japonska a Německa k válečným zajatcům je důležité, abychom byli obeznámeni s dobovými politickými a kulturními vlivy, které v popisovaném období určovaly jejich národní identitu.

³²Davis, s. 624.

³³Tamtéž.

³⁴Tamtéž, s. 626-627.

³⁵Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 487.

2. Ideologické vlivy v Německu ve 30. letech 20. století

Na přelomu 20. a 30. let se Německo, které stále splácelo válečné reparace z období první světové války, potýkalo s ekonomickými a politickými problémy. V roce 1929 vlivem Velké hospodářské krize zkrachovaly významné německé banky. O rok později došlo k rozpadu vládní koalice, načež musela být zvolena nová vláda. Situace dospěla do takové míry, že v roce 1933 bylo v Německu bez práce zhruba 6 miliónů lidí, což odpovídalo zhruba 9,1 % tehdejšího obyvatelstva.³⁶

Nejistá situace v Německu zapříčinila, že počátkem 30. let mezi širokou veřejností rostla popularita krajně pravicové strany NSDAP³⁷ vedené Adolfem Hitlerem, která se opírala o nacionalismus, rasismus, militarismus³⁸, antisemitismus a prvky antikapitalistického socialismu. Je důležité si uvědomit, že zmíněné ideologické směry měly značný dopad na zacházení s válečnými zajatci, a proto je zapotřebí je ve zkratce popsat.

2.1. Nacismus

Nacismus je totalitní politické hnutí, které vychází z italského fašismu, ale kromě myšlenky fašistického státu³⁹ zahrnuje také nacistické rasové teorie či antisemitismus. Dále je pro něj typické, že běžný člověk je plně podřízen státu a musí neochvějně následovat vůdce státu. Vyznačuje se také zavrhováním marxismu⁴⁰, racionalismu⁴¹, liberalismu⁴², kapitalismu, demokracie nebo komunismu.⁴³

Počátky šíření nacistické ideologie lze datovat do roku 1919, kdy Hitler vstoupil do politické strany DAP⁴⁴, jejíž příslušníci podporovali německý nacionalismus a antisemitismus, a považovali Versailleskou mírovou smlouvu⁴⁵ za nespravedlivou. Z pozice mluvčího strany začal Hitler svalovat vinu za špatnou ekonomickou situaci země

³⁶ ELKINS, Thomas Henry, Karl A. SCHLEUNES, Henry Ashby TURNER, et al. History of Germany. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Germany/History>.

³⁷Celým názvem: Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei.

³⁸Přesvědčení, že stát by měl primárně udržovat silnou armádu, kterou bude využívat při šíření svých hodnot nebo zájmů.

³⁹Jedná se o státní uskupení, jehož typickými rysy jsou autoritativní a vůdcovský princip, vypjatý nacionalismus a militarismus.

⁴⁰Jedná se o filozofický a ekonomický systém vycházející z děl K. Marxe a B. Engelse, který vznikl ve 40. letech 19. století jako filozofie praxe.

⁴¹Filozofický směr, který učí, že jediným spolehlivým zdrojem poznatků a kritériem pravdy je lidský rozum a abstraktní myšlení.

⁴²Politický směr prosazující svobodu, právní rovnost, občanská a lidská práva.

⁴³ Editoři *Encyclopaedia Britannica*. Nazism. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Nazism>.

⁴⁴Celým názvem: Deutsche Arbeiterpartei

⁴⁵Mírová smlouva uzavřena v roce 1919 po událostech první světové války.

na západní mocnosti, Židy a marxismus, přičemž zároveň šířil myšlenky extrémního nacionalismu a konceptu nadřazenosti germánské rasy.⁴⁶ V roce 1921 byl v důsledku jeho vzrůstající popularity mezi širokou veřejností zvolen předsedou strany, kterou následně přejmenoval na NSDAP.

V průběhu 20. let strana začala získávat popularitu nejen u příslušníků středních a nižších společenských vrstev,⁴⁷ kteří se mnohdy ocitli ve finanční krizi, ale také u vojenských důstojníků, kteří nebyli spokojeni s tehdejší politickou a ekonomickou situací v Německu. Mezi nejvýznamnějšími příslušníky strany byl bývalý důstojník Ernst Röhm, jenž založil jednotky SA^{48 49}.

Významným milníkem se stal rok 1932, kdy se po konání červencových voleb NSDAP umístila na prvním místě s 37,3 % a v témže roce zvítězila s 33,1 % také ve volbách listopadových⁵⁰, čímž se stala vůdčí stranou ve vládním kabinetu.⁵¹ V lednu 1933 byl Hitler zvolen říšským kancléřem, načež začal prostřednictvím své nacistické ideologie řídit chod veškerých věcí ve státě.⁵²

2.2. Antisemitismus

Další ideologií, které se v Německu ve 30. letech rozšířily natolik, že se staly významnou součástí nacistické filozofie, byl antisemitismus. Jedná se o nenávist vůči židům jakožto příslušníkům rasové nebo náboženské skupiny.⁵³ Podle Halperna⁵⁴ definice termínu antisemitismus není jednoznačná, ale dnes je tento pojem širokou veřejností běžně chápán jako nenávistné chování či předsudky právě vůči židům.⁵⁵

Neprátelské postoje vůči Židům jsou zaznamenávány již od 8. stol. př. n. l. poté, co Židé začali osídlovat oblasti mimo dnešní Palestinu, a dostávali se tak do konfliktu s jinými národy především kvůli odlišnému náboženskému vyznání. V průběhu lidských dějin se

⁴⁶Editoři History.com. Nazi Party. *HISTORY* [online]. A&E Television Networks, 9. listopadu 2009 [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/world-war-ii/nazi-party>.

⁴⁷Nazism. *Encyclopedia Britannica*.

⁴⁸Celým názvem: Sturmabteilung.

⁴⁹Nazi Party. *HISTORY*.

⁵⁰Po červencových volbách do říšského sněmu neměl nově zvolený říšský kancléř Franz von Papen v parlamentu dostatečně velké zázemí, rozhodl se proto výjimečně vyhlásit druhé volby v témže roce.

⁵¹Elkins a Schleunes.

⁵²Nazi Party. *HISTORY*.

⁵³BERENBAUM, Michael. Anti-Semitism. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/anti-Semitism>.

⁵⁴Sociolog působící ve 2. pol. 20. století.

⁵⁵HALPERN, Ben. What Is Antisemitism?. *Modern Judaism* [online]. Oxford University Press, prosinec 1981, 1(3), 251-262 [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1396247>. s. 254.

tak často stávali terčem pogromů⁵⁶. Například i ve starověkém Římě, kde byli židé odsouváni na okraj společnosti, jelikož odmítali přijmout křesťanství. Ve většině raně středověkých evropských států nebyli Židé na stejné společenské úrovni jako ostatní lidé, nebylo jim umožněno zastupovat armádní či úřední funkce a nesměli se stát členy řemeslnických cechů.⁵⁷ Od vrcholného středověku navíc začali být přesouváni do ghett⁵⁸, která byla rozšířena až do začátku 20. století.⁵⁹

Samotný termín antisemitismus byl poprvé užit až v roce 1879 v článku⁶⁰ německého novináře Wilhelma Marra, ve kterém Židy kritizuje v souvislosti s kapitalismem, socialismem či lidskými právy.⁶¹ Protižidovská hnutí napříč evropskými státy se šířila již na začátku 19. století ve Francii, Německu a dalších evropských státech, ve kterých postupně vzkvétal nacionalismus. Jednotlivé společnosti evropských zemí začaly nahlížet na Židy spíše jako na minoritu odlišného původu než odlišného náboženského vyznání, a antisemitismus tak v následujících dekádách začal nabývat spíše rasového charakteru.⁶²

Příkladem antisemitského hnutí ve společnosti v 19. století je esej *Židovství v hudbě*⁶³ od německého hudebního skladatele Richarda Wagnera. Autor v ní veřejně napadá soudobé skladatele židovského původu Felixe Mendelssohna a Giacoma Meyerbeera, a zároveň popisuje Židy jako cizorodý prvek v německé kultuře. Další obětí antisemitského vnímání společnosti byl i vysoce postavený francouzský vojenský důstojník Alfred Dreyfus, jenž byl v roce 1894 pro svůj židovský původ falešně obviněn z vlastizrady, přičemž jeho výpovědi byly znehodnocovány a cenzurovány nejen antisemitským tiskem, ale i francouzským vojenským vedením.⁶⁴

Během 30. let 20. století se způsob života lidí židovského původu v Německu výrazně změnil. V důsledku postupů nacistické vlády⁶⁵ byli Židé zbavováni nejen majetku

⁵⁶Slovo ruského původu označující rasové nepokoje zaměřené proti Židům.

⁵⁷Středověká sdružení řemeslníků či obchodníků, která dohlížela na jakost a cenu výrobků.

⁵⁸Části města vyhrazeny pro obyvatelé židovského původu.

⁵⁹Berenbaum, Anti-Semitism.

⁶⁰Originální název článku: *Der Sieg des Judenthums über das Germanenthum. Vom nicht confessionellen Standpunkt aus betrachtet.*

⁶¹United States Holocaust Memorial Museum. Antisemitism. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/antisemitism>.

⁶²Berenbaum, Anti-Semitism.

⁶³V originále *Das Judentum in der Music*, vydáno v roce 1850.

⁶⁴Berenbaum, Anti-Semitism.

⁶⁵NSDAP jako součást své úspěšné politické kampaně využívala právě protižidovskou propagandu. Během následujících šesti let vydala série zákonů, které se snažily odstranit Židy ze společenského života. V dubnu 1933 byl vydán Zákon o obnově profesního civilního života, který zakázal Židům zastávat úřední funkce,

a zaměstnání, ale také lidských práv. Stali se cílem diskriminace založené na údajné rasové odlišnosti a začínali být vnímáni jako „podřadná rasa“, která je pro společnost nebezpečná.⁶⁶ Po tzv. Křišťálové noci⁶⁷ byli nejen hromadně zatýkáni Židovští živnostníci, ale zhruba 30 000 mužů židovského původu bylo odvedeno do koncentračních táborů.⁶⁸

2.3. Rasové teorie

Významným prvkem ovlivňujícím nacistickou ideologii ve zkoumaném období byly rasové teorie, které výrazně ovlivňovaly život obyvatel na území Německa. Nejen vysocí státní představitelé, ale i velká část německého obyvatelstva věřila, že se lidé odlišují na základě rasové příslušnosti. Jednotlivé rasy se od sebe měly lišit specifickými vlastnostmi, jako jsou například síla, vzhled, inteligence, zručnost či kreativita, jež měly být údajně předávány z generace na generaci. Nacisté však věřili, že některé rasy z hlediska evoluce disponovaly dokonalejšími vlastnostmi, a byly tak předurčeny k ovládnutí „podřadných ras“.⁶⁹

Mezi hlavní představitele vědeckého rasismu patří francouzský antropolog a diplomat Arthur de Gobineau. Na jeho myšlenky v knize *Esej o nerovnosti lidských plemen*⁷⁰ z roku 1853, ve které obhajuje nadřazenost bílé rasy a vyvyšuje árijskou rasu⁷¹, navázali další badatelé v oblasti rasové nerovnosti.⁷² Teorie o rasové hierarchii v Německu

znenamnil židovským doktorům léčit nežidovské pacienty a omezil počet židovských studentů na vysokých školách.

Druhá série zákonů, známá jako Norimberské zákony, byla vydána v roce 1935 za účelem definitivně vyloučit občany židovského původu z německé společnosti. Mezi zásadními ustanoveními bylo zbavení Židů německého občanství, zákaz sňatku či sexuálního styku s člověkem „německé krve“ a ztráta volebního práva.

⁶⁶Berenbaum, Anti-Semitism.

⁶⁷Noc z 9. na 10. listopadu 1938, kdy napříč Německem docházelo k rozbíjení výloh a oken obchodů a ničení domů či synagog.

⁶⁸United States Holocaust Memorial Museum. Kristallnacht. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/kristallnacht>.

⁶⁹United States Holocaust Memorial Museum. Nazi Racism. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/nazi-racism>.

⁷⁰V originále: *Essai sur l'inégalité des races humaines*.

⁷¹Slovem Árijci byly původně označovány indoíránské kmeny, jež přibližně v letech 1500–800 př. n. l. osídlovaly dnešní Írán a Indii. V průběhu 19. století začal být pojem árijská rasa hojně užíván pro potomky Praindoevropanů jako vyspělejšího druhu člověka. Ve 30. letech 20. století se tento koncept stal jedním z pilířů nacistických rasových teorií o existenci nadřazené árijské rasy.

⁷²Editoři Encyclopaedia Britannica. Arthur de Gobineau. *Encyclopaedia Britannica* [online]. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Arthur-de-Gobineau>.

výrazně ovlivnil eugenik⁷³ a rasový vědec Hans F. K. Günther, který ve svém díle *Racial Science of German People*⁷⁴ z roku 1922 rozděluje německý lid do 5 rasových podskupin, z nichž nejvyspělejší je nordická rasa⁷⁵. Studie Gobineaua, Günthera a dalších myslitelů se staly inspirací pro Hitlera, který jejich myšlenky uplatnil při psaní díla *Mein Kampf*, ve kterém prostřednictvím své nacistické ideologie popisuje tehdejší společnost, přičemž naznačuje rasovou hierarchii a obhajuje nutnost zachovat rasovou čistotu.⁷⁶

Hitler ve své knize označuje Němce jako příslušníky árijské rasy, kterou staví na vrchol rasového žebříčku. Tito nadlidé neboli Übermenschen disponovali vysokou postavou, modrýma očima, blondatými vlasy a nadprůměrnou inteligencí. Podle Hitlera byl veškerý pokrok v oblasti techniky, kultury a vědy zásluhou výhradně příslušníků árijské rasy, a proto bylo nezbytné zabránit jejímu míšení s jinými, podřadnými rasami, aby nedošlo k jejímu znehodnocení.⁷⁷ Nacisté se u této selektivní metody, jejímž smyslem bylo stvoření dokonalého člověka, inspirovali Charlesem Darwinem a jeho evoluční teorií, jež mimo jiné tvrdí, že: „vývoj v evoluci existuje převážně jako výsledek eliminace slabých v boji o přežití.“⁷⁸

Na nižším stupni rasové hierarchie byly umístěny rasy neárijského původu, jež byly odborně označovány jako Untermenschen, čili podlidé. Do této kategorie spadali převážně Slované, Židé, Romové a černoši, nicméně sem patřili i homosexuálové a lidé trpící dědičnými chorobami či mentálními poruchami. Tyto skupiny lidí byly vnímány jako hrozba pro árijskou rasu a podle Hitlera byly předurčeny buďto k zotročení, anebo k vyhlazení.

Ne všechny národy, ve kterých žili lidé neárijského původu, však byly německým režimem vnímány jako méněcenné. V takovýchto případech⁷⁹ byl jejím obyvatelům

⁷³Eugenika je sociálně-filozofický směr, jenž studuje metody usilující o dosažení co nejlepšího genetického fondu člověka.

⁷⁴V originále: *Rassenkunde des deutschen Volkes*.

⁷⁵Lidé žijící v severní a střední Evropě, především v okolí Baltského moře.

⁷⁶Nazi Racism. *United States Holocaust Memorial Museum*.

⁷⁷Tamtéž.

⁷⁸BERGMAN, Jerry. Darwinism and the Nazi race Holocaust. *Apologiaway: Conservative Christian Worldview* [online]. 12. červen 2021 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://apologiaway1.wordpress.com/2021/06/12/darwinism-and-the-nazi-race-holocaust/>.

⁷⁹Jednalo se o případy, kdy Němci považovali služby či jednání daného národa za přínosné pro německou ekonomiku či válečnou kampaň. Dále mohl být status udělován čistě z politických či propagandistických důvodů.

udělen status tzv. čestní árijci, na základě kterého s nimi bylo ze strany Němců zacházeno stejně jako s příslušníky árijské rasy.

Kromě Finska a Maďarska byl status udělen občanům tehdejšího Japonska a Číny, jejichž kulturu Hitler částečně respektoval. V jednom ze svých citátů o Japoncích a Číňanech tvrdí: „*nikdy jsem je nepovažoval za podřadné. Patří do starobylé civilizace a uznávám, že jejich minulost je nadřazená té naší. Mají právo být hrdí na svoji minulost stejně tak, jako máme my právo být hrdí na civilizaci, ke které patříme.*“⁸⁰ Přesto je však ve své knize považuje za pouhé nositele árijské kultury, kteří by se bez jejího vlivu nedokázali dále rozvíjet a modernizovat.⁸¹

⁸⁰ Quote by Adolf Hitler. *Goodreads* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.goodreads.com/quotes/7563809-pride-in-one-s-own-race-and-that-does-not-imply-contempt>.

⁸¹HITLER, Adolf . *Mein Kampf*, přel. James V. Murphy [online]. 1. Elite Minds, Incorporated, 2010 [cit. 2022-12-12]. ISBN 9780984536153. Dostupné z: <https://greatwar.nl/books/meinkampf/meinkampf.pdf>. s. 241.

3. Vliv ideologií Německa na přístup k válečným zajatcům

Výše uvedené ideologické směry, jež byly nacistickou propagandou rozšiřovány mezi širokou veřejností, zásadně ovlivňovaly myšlení tehdejšího německého obyvatelstva, které tak začalo lidi ve společnosti rozlišovat na základě rasové, náboženské či etnické příslušnosti.

Tento koncept sociální hierarchie začali Němci mimo jiné užívat i vůči válečným zajatcům, které zajali v období druhé světové války, následkem čehož německý přístup k válečným zajatcům nebyl jednotný a mnohdy závisel jak na rasové příslušnosti jedince. Autor se tak pro lepší přehlednost práce rozhodl následující pasáž rozdělit na podkapitoly j se východní a západní frontě, aby demonstroval rozdílnost v jednání s válečnými zajatci.

3.1. Západní fronta

Když německá armáda 1. září 1939 zahájila invazi do Polska, načež Francie a Velká Británie vyhlásily Německu válku, Červený kříž na zúčastněné země naléhal, aby vůči válečným zajatcům dodržovaly podmínky Ženevské konvence. Válčící strany jim tedy měly zajistit adekvátní přístřeší, dostatečné množství jídla a náležité hygienické či pracovní podmínky, a to ve stejné míře, jaké by obdržel běžný voják na frontě.

Ve skutečnosti však měl zásadnější vliv na chování válčících stran k válečným zajatcům fakt, že nepřítel taktéž disponovala značným počtem zajatých vojáků. Jednotlivé mocnosti se tedy obávaly, že kdyby s válečnými zajatci nejednaly adekvátně, mohl by nepřítel reagovat obdobným způsobem.⁸² Zúčastněné státy se tedy snažily podmínky úmluvy dodržovat spíše ze strachu z recipacity než z pocitu právního závazku vůči Ženevským konvencím.

Dalším faktorem, který ovlivňoval životní podmínky zajatých vojáků, byl způsob, jak Němci o ozbrojeném konfliktu na západě smýšleli. Na rozdíl od konfliktu s Ruskem, jež považovali za hospodářsky a společensky zaostalý stát, vnímali válku na západě jako souboj mezi rovnocennými zeměmi.

Rasové teorie uplatňované v Německu ve válce na západě sice nehrály zdaleka tak markantní roli, jako tomu bylo na východní frontě, přesto však byly ve vězeňských táborech na západě aktivně uplatňovány. Na nejvyšší pozici rasového žebříčku byli Anglosasové (Britové, Kanadáné, Australané a Američané) dále Germáni (Holandáné),

⁸²Mackenzie, The Treatment of Prisoners of War in World War II. s. 491.

Galové (Francouzi a Valoni⁸³) a západní Slované (Poláci a Jugoslávci). Nejhůře zacházeno bylo s černochy, vůči kterým se Němci chovali jako k níže postaveným lidem.⁸⁴

Se zajatci židovského původu bylo kromě toho, že byli nuceni nosit odznak žluté hvězdy, zacházeno stejně, jako s jinými zajatými bělochy. Cílem totiž bylo udržet v tajnosti plán na jejich likvidaci.⁸⁵

3.1.1. Spojenečtí váleční zajatci v letech 1939–1941

Během let 1939–1942 Němci zajali více než 1,8 miliónů vojáků francouzské armády⁸⁶, asi 400 000 polských vojáků⁸⁷, přes 170 000 britských vojáků⁸⁸ a další⁸⁹. Zpočátku je často drželi v provizorních zajateckých táborech vybudovaných v napadených zemích, během několika měsíců je však začali převážet do stálých vězeňských táborů⁹⁰ v Německu, Itálii či Polsku.

Náhly příjem tak velkého počtu zajatých vojáků způsoboval německé administrativě logistické problémy, a proto během léta 1940 podmínečně propustili všechny zajaté Nizozemce, Belgičany, devět desetin Poláků a téměř třetinu Francouzů.⁹¹

Němci při přístupu k válečným zajatcům ze západní fronty nařízení Ženevské konvence mnohdy dodržovali. S pomocí Červeného kříže byli schopni zajistit alespoň minimální standard pro život v zajateckých táborech.

Erik Stephenson, bývalý člen britského letectva, ve svém článku popisuje, že při příjezdu do vězeňského tábora Stalag Luft III⁹² obdrželi pár armádních bot, kalhoty, trika a vlněné

⁸³Francouzsky mluvící skupina obyvatel žijící v oblasti Valonsko v Belgii.

⁸⁴Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 504.

⁸⁵Tamtéž.

⁸⁶SCHECK, Raffael. *French Colonial Soldiers in German PRISONER-OF-WAR Camps (1940–1945)*. *French History* [online]. 20. července 2010, 24(3), 420-446 [cit. 2023-05-19]. ISSN 1477-4542. Dostupné z: doi:<https://doi.org/10.1093/fh/crq035>. s. 420.

⁸⁷ICRC in WW II: Polish prisoners of war in Germany. *INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS* [online]. 2. února 2005 [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/57jnwv.htm>.

⁸⁸What Life Was Like For POWs In Europe During The Second World War. *Imperial War Museums* [online]. [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://www.iwm.org.uk/history/what-life-was-like-for-pows-in-europe-during-the-second-world-war>.

⁸⁹Detailní počet vojáků zajatých Němci na západní frontě viz příloha č. 1.

⁹⁰Němci v období druhé světové války spravovali několik typů zajateckých táborů. Kromě Durchgangslager (viz kapitola 1 odst. 12) existovaly také tábory pro řadové vojáky Stammlager (Stalag), tábory pro důstojníky Offizier Lager (Oflag), tábory pro letecké důstojníky Stammlager Luftwaffe (Stalag Luft), tábory vybudované na předních liniích Frontstammlager (Frontstalag) a další.

⁹¹Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 497-498.

⁹²Mapa s legendou znázorňující polohu jen některých z německých zajateckých táborů viz příloha č. 2 a 3.

spodní prádlo. S příchodem zimy jim byl přidělen i americký kabát a rukavice. Červený kříž navíc dodával vlněné čepice, šály, spodní prádlo a rukavice.⁹³ Dále se zmiňuje o přítomnosti zdravotní péče a dostatečném příjmu jídla.⁹⁴

Po značnou část válečného konfliktu však Německo věznilo daleko vyšší počet válečných zajatců než zneprátené strany, čímž se začaly vytrácet obavy, že by nepřítel mohl neadekvátní zacházení s válečnými zajatci oplácet. Vlivem toho byl od prosince 1941 denní příděl jídla zajatcům snížen o jednu třetinu.⁹⁵ Také začaly být uplatňovány prvky nacistické ideologie, kdy Němci zacházeli s Poláky a Francouzi hůře než s Brity či Američany.⁹⁶ Příkladem byla nařízení vydaná německými úřady v roce 1944, že vězni, kteří se pokusí o útěk, budou předáni jednotkám SS a posláni do koncentračních táborů. Rozkaz se ovšem nevztahoval na vězně americké nebo britské národnosti.⁹⁷

Mnohem hůře na tom však byli černoši, kterých Němci při kampani ve Francii zajali zhruba 120 000⁹⁸. Vlivem německé ideologie, jež na základě rasových teorií vyobrazovala černochoy jako méněcenné lidi, byli i přes složení zbraně na frontě zabíjeni při tzv. „čisticích akcích“.⁹⁹ Podle neúplných francouzských vojenských archivů bylo pouze na frontě během 6 týdnů trvání kampaně takto zabito přes 1 500 černochoů.¹⁰⁰

Na rozdíl od bílých příslušníků francouzské armády, kteří byli postupně převáženi do vězeňských táborů na území Německa, zůstali černoši ve speciálních táborech označovaných Frontstalag¹⁰¹.¹⁰² V těchto táborech byli buďto při příjezdu odděleni od zbylých zajatců a následně popraveni, nebo přežívali za nedostatku jídla, neadekvátní zdravotní péče a byli obětmi fyzického týrání.

⁹³STEPHENSON, Eric. Experiences of a Prisoner of a War: World War 2 in Germany. *Journal of Military and Veterans' Health* [online]. **18**(2) [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://doi-ds.org/doi/10.2021-21333272/JMVH Vol 18 No 2>.

⁹⁴Podrobný přehled týdenního příjmu jídla viz příloha č. 4.

⁹⁵HOLDERNESS, Clifford G. a Jeffrey PONTIFF. Hierarchies and the Survival of Prisoners of War During World War II. *Management Science* [online]. Catonsville: INFORMS, říjen 2012, **58**(10), 1873-1886 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00251909. Dostupné z: doi:10.1287/mnsc.1120.1532. s. 1875.

⁹⁶Mackenzie, The Treatment of Prisoners of War in World War II. s. 499.

⁹⁷Tamtéž.

⁹⁸Scheck, French Colonial Soldiers in German PRISONER-OF-WAR Camps (1940–1945). s. 420.

⁹⁹SCHECK, Raffael. “They Are Just Savages”: German Massacres of Black Soldiers from the French Army in 1940. *The Journal of Modern History* [online]. 2005, červenec 2005, **77**(2), 325-344 [cit. 2023-05-19]. ISSN 0022-2801. Dostupné z: doi:10.1086/431817. s. 330.

¹⁰⁰Tamtéž, s. 325.

¹⁰¹Provizorní zajatecké tábory německé armády umístěny hlavně v okupované Francii.

¹⁰²Scheck, French Colonial Soldiers in German PRISONER-OF-WAR Camps (1940–1945). s. 420.

Váleční zajatci byli v táborech nuceni vykonávat manuální práci, která byla limitována nařízením Ženevské konvence. V prvních 2 letech konfliktu se nejčastěji jednalo o práce zemědělské. Podle výpovědi Wilhelma Keitela¹⁰³ v Norimberském procesu se totiž Hitler obával sabotáží, a proto odmítal, aby váleční zajatci vykonávali nucené práce v továrnách.¹⁰⁴

3.1.2. Spojenečtí váleční zajatci v letech 1942–1945

Ačkoliv zúčastněné země s dodržením podmínek Ženevské smlouvy souhlasily, v průběhu válečného konfliktu často docházelo k jejich porušování. Hlavní příčinou byla délka samotného konfliktu, jenž trval až do 8. května 1945. Vlivem vyčerpané ekonomiky a sílící touhy mstít se nepříteli na zranitelných místech se ke konci války přístup k válečným zajatcům zhoršoval.¹⁰⁵

Na konci roku 1941 začali být váleční zajatci v důsledku nedostatku pracovní síly a potřeby plně rozvinout německou válečnou ekonomiku nuceni pracovat v důlním a zbrojním průmyslu, což znepokojovalo představitele Červeného kříže.¹⁰⁶ Němci tak přišli s řešením změnit status válečných zajatců z Polska a Jugoslávie na civilní pracovníky. Svůj postup hájili tvrzením, že status válečného zajatce závisí na příslušnosti k uznávanému státu. Jelikož se výše uvedené země rozpadly nebo se jejich území stalo součástí jiného státu, nebyl vojenský personál zmíněných zemí z právního hlediska válečnými zajatci. Pro dotyčné válečné zajatce však ztráta statusu znamenala, že již nebyli pod ochranou Ženevské úmluvy a byli pod přísným dohledem gestapa^{107, 108}.

První významný konflikt týkající se neadekvátního zacházení s válečnými zajatci mezi znepřátelenými mocnostmi proběhl v květnu 1941, kdy se britské a německé úřady navzájem obviňovaly ze zastřelení válečných zajatců v bitvě o Krétu. Konflikt vyústil v uvěznění několika německých válečných zajatců v kanadském hradě Fort Henry, načež německé velení reagovalo uvězněním britských zajatých vojáků v podzemí několika hradů ve Slezsku.¹⁰⁹

¹⁰³Německý polní maršál v období druhé světové války.

¹⁰⁴YALE LAW SCHOOL. Nuremberg Trial Proceedings Vol. 10. *The Avalon Project* [online]. 2008 [cit. 2023-09-19]. Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/imt/04-04-46.asp>.

¹⁰⁵Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 491.

¹⁰⁶Tamtéž, s. 499.

¹⁰⁷Tajná policie nacistického Německa.

¹⁰⁸Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 500-501.

¹⁰⁹MACKENZIE, S. P. *The Shackling Crisis: A Case-Study in the Dynamics of Prisoner-of-War Diplomacy in the Second World War*. *The International History Review* [online]. Milton Park: Taylor &

Nejvyhrocenějším konfliktem byla krize v říjnu 1942 u přístavu Dieppe v severozápadní Francii, kdy Němci našli mrtvá těla vlastních vojáků se svázanými rukama a stopou po střelné ráně v oblasti lopatek. Německé velení následně prohlásilo, že dokud britské úřady nepodají veřejnou omluvu, budou veškerým britským vojákům v okolí Dieppe při zajetí svázaný ruce. Britský válečný kabinet však obvinění odmítal a obratem vyhrožoval svázáním rukou obdobnému počtu německých vojáků. Situace tak vyústila v několikaměsíční spor, během kterého bylo oběma mocnostmi v poutech drženo až 5 500 zajatých vojáků z nepřátelené strany.

V průběhu konfliktu Hitler vydal několik tajných rozkazů, které byly v rozporu s Ženevskou konvencí. V reakci na incident v Dieppe Hitler v říjnu 1942 vydal tzv. Kommandobefehl, který nařizoval, aby spojenecká komanda byla okamžitě zastřelena.¹¹⁰ Další tajný rozkaz byl vydán v březnu 1944 po útěku 76 důstojníků z tábora Stalag Luft III, kdy Hitler nařídil, že další pokusy o útěk budou místo znovu uvěznění trestány popravou.¹¹¹

Kromě uvedených krizí však byla diplomacie týkající se válečných zajatců na západě poměrně stabilní. Mezi lety 1942–1944 bylo mezi Německem a zneprátenými zeměmi realizováno 10 dohod o výměně válečných zajatců, což se týkalo zhruba 14 000 zajatých Němců a 12 400 zajatých Spojenců. Většinou se jednalo o vážně nemocné jedince nebo zdravotnický personál.¹¹²

3.2. Východní fronta

Když Hitler plánoval invazi do Ruska, jež se měla uskutečnit 22. června 1941, už tehdy vysvětloval svým generálům, že na rozdíl od západní fronty bude kampaň na východě vedena odlišným způsobem. Podle slov Wilhelma Keitela ji Hitler nepovažoval za rovnocennou bitvu mezi dvěma zeměmi, jež by se měla vést v souladu s mezinárodním právem, ale za rozhodující konflikt dvou zemí s naprosto odlišnými ideologiemi.¹¹³

Obdobný názor na válku s Ruskem měli také němečtí generálové. Polní maršál Walter von Brauchitsch ji označoval jako „*konflikt mezi dvěma rasami, ve kterém je zapotřebí*

Francis, únor 1995, **17**(1), 78-98 [cit. 2022-05-15]. ISSN 07075332. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40106914>. s. 82.

¹¹⁰LEE, Eric. Hitler's Commando Order. *The History Press* [online]. [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://www.thehistorypress.co.uk/articles/hitler-s-commando-order/>.

¹¹¹Mackenzie, The Treatment of Prisoners of War in World War II. s. 494.

¹¹²Tamtéž, s. 491.

¹¹³YALE LAW SCHOOL. Nuremberg Trial Proceedings.

proti nepříteli využít veškeré dostupné prostředky“.¹¹⁴ Dokonce i generál Erich Hoepner, jenž nebyl zastáncem nacismu, popisoval otevření východní fronty jako „*válku germánského lidu proti Slovanům a židovskému bolševismu*“.¹¹⁵ Cílem této absolutní války tedy nebylo nepřítele porazit, ale jednou provždy zlikvidovat.

Východní Evropa je obývána především slovanskými národy, které byly podle tehdejších rasových teorií uplatňovaných v Německu vnímány jako národy podřadné, které existovaly jen proto, aby jim bylo vládnuto. Samotný Hitler byl přesvědčen, že pokud se má Německý lid někudy rozrůstat, tak právě směrem na východ, a to na úkor tamních obyvatel, kteří měli být buďto vystěhováni dále na východ, nebo zlikvidováni. Zároveň byly slovanské národy považovány za velkou hrozbu, a to především Rusko, jehož vrchní velení se skládalo z bolševiků¹¹⁶ často židovského původu. Bolševismus byl v očích Němců vnímán jako nákaza, která musí být ze světa odstraněna společně s jejími nositeli.¹¹⁷

Ne na všechny Slovanů však bylo ze strany nacistů nahlíženo stejně, což se projevovalo i na přístupu, s jakým s nimi Němci zacházeli. Nejlépe bylo zacházeno s Bulhary, Chorvaty a Slováky, kteří s Němci navázali spolupráci. Co se týče obyvatel protektorátu Čechy a Morava, bylo s nimi zacházeno poměrně dobře, jelikož si Němci vážili jejich pracovitosti a moderního průmyslu, který se stal pro válečnou výrobu velkým přínosem.¹¹⁸

Nejhůře Nacisté zacházeli s tzv. východními Slovanů, tedy Ukrajinci a Rusy. Již při plánování invaze do Ruska vznikly pokyny¹¹⁹, které přikazovaly uplatňovat nejtvrďší způsob zacházení vůči židovským bolševikům, a dále nařizovaly, že jakákoliv forma odporu má být potrestána všemi nezbytnými prostředky. Necelé tři týdny před zahájením invaze byly vydány speciální tajné instrukce¹²⁰, které přikazovaly německým oddílům na místě zastřelit zajaté ruské komisaře¹²¹, jelikož se předpokládalo, že se Rusové budou

¹¹⁴Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 506.

¹¹⁵Tamtéž.

¹¹⁶Členové Leninem vedené radikální frakce Ruské sociálně demokratické dělnické strany.

¹¹⁷Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 504-505.

¹¹⁸CONNELLY, John. *Nazis and Slavs: From Racial Theory to Racist Practice*. *Central European History* [online]. New York: Cambridge University Press, 1999, **32**(1), 1-33 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00089389. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4546842>. s. 2.

¹¹⁹Richtlinien für das Verhalten der Truppe in Rußland neboli Pokyny pro chování vojsk na území Ruska, vydané v květnu 1941.

¹²⁰Jednalo se o Kommissarbefehl neboli rozkaz o komisařích, vydán 6. června 1941.

¹²¹Politický komisař neboli politruk byl vojenský důstojník, který měl na starost organizovat a vést vojenský oddíl tak, aby zajistil, že daný oddíl jedná v zájmu komunistických vůdců.

k zajatým německým vojákům chovat obdobně. Němci totiž ruské komisaře a jiné významné ruské úředníky považovali za zločince, a podle toho s nimi také zacházeli.¹²²

Smýšlení o východních Slovanech, které vycházelo z praktik antisemitismu a rasových teorií, tedy mělo za následek, že na rozdíl od západní fronty se Němci na východní frontě nařízeními Ženevské konvence neřídili. Již na počátku invaze tak byli ruští váleční zajatci mrzačeni, stříleni, nebo přemístěni do zajateckých táborů, jejichž životní podmínky daleko zaostávaly za podmínkami v zajateckých táborech na západní frontě.

Odlíšný přístup Němců k válečným zajatcům na východní a západní frontě lze pozorovat při srovnání číselných údajů týkajících se zajatých válečných zajatců na obou frontách. Z celkových 2,7 miliónů válečných zajatců zajatých na západní frontě jich v zajetí zemřelo okolo 50 000, což se rovná úmrtnosti 1,86 %. Oproti tomu z celkových 5,7 miliónů¹²³ ruských válečných zajatců zemřelo zhruba 3,3 miliónů¹²⁴, což odpovídá úmrtnosti téměř 58 %. Pokud se tedy ruský voják dostal do německého zajetí, jeho šance na přežití byla 31krát nižší, než tomu bylo u vojáků zajatých Němci na západní frontě.

3.2.1. Ruští váleční zajatci v roce 1941

V prvních měsících otevření východní fronty, kdy Němci uplatňovali taktiku bleskové války, se do jejich zajetí dostaly statisíce ruských vojáků, kteří byli odříznuti od svého velení a byli nuceni se vzdát. Zpočátku byli ruští vojáci na místě stříleni, nicméně s jejich přibývajícím počtem byly zhotoveny plány pro jejich internaci do již existujících zajateckých táborů na území Německa. Hitler, jenž nechtěl, aby byli Slované převáženi do Německa, jelikož by mohlo dojít k míšení árijské rasy se Slovany, však navrhované plány vetoval, a tak byly kromě již zhotovených táborů v Německu, Polsku a Norsku na východní frontě vybudovány provizorní tábory Russenlager, do kterých byli ruští váleční zajatci internováni.¹²⁵

Podmínky pro život v spěšně vybudovaných internačních táborech na východní frontě byly oproti podmínkám na západní frontě špatné. Podle rozkazů německého velení měl být ruský voják zbaven veškerých nároků na to, aby byly vůči němu uplatněny zásady Ženevských úmluv, a jakýkoliv náznak nespolupráce měl být trestán násilím nebo

¹²²Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 505.

¹²³United States Holocaust Memorial Museum. *Nazi Persecution of Soviet Prisoners of War*. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/nazi-persecution-of-soviet-prisoners-of-war>.

¹²⁴Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 510.

¹²⁵Tamtéž, s. 507-508.

okamžitým zastřelením. Na konvencemi předkládanou péči o válečné zajatce tedy nebyl brán žádný ohled, a tak byli ranění či nemocní, kteří při cestě do internačního zařízení nedokázali držet krok, zabíjeni. Samotné tábory pak připomínaly spíše oplocené výběhy pro zvířata, ve kterých často chybělo přístřeší či základní sociální zařízení jako toaleta.¹²⁶

Hlavní příčinou vysoké úmrtnosti ruských válečných zajatců v roce 1941 byl nízký příděl jídla. Němci v říjnu 1941 stanovili kalorický příjem pro pracujícího zajatce na 2200 kcal/den, přidělovaná strava však mnohdy obsahovala pouze 700 kcal/den.¹²⁷ Denní příděl jídla se tedy většinou skládal z čtvrt litru kávy, půl litru kaše a 200 g chleba s 20 g margarínu nebo plátku salámu.¹²⁸ Podvýživa zajatců zapříčinila, že z 3,3 miliónů ruských válečných zajatců zajatých Německem jich do konce roku 1941 zemřelo přes 2 milióny.¹²⁹

Na přístřeší a ošacení zajatců byl ze strany Němců brán minimální ohled, a proto se mnohdy stávalo, že si zajatci museli zajistit ubytování svépomocí, aby se měli kde ukrýt před přírodními živly – nejčastěji se uchýlovali ke kopání zemnic.¹³⁰

S blížící se zimou v roce 1941 se však ve sběrných táborech začaly prudce šířit infekční nemoci¹³¹ a počet mrtvých exponenciálně vzrůstal. Jelikož zdravotní péče v táborech na východní frontě téměř neexistovala¹³², bylo nejběžnějším řešením situace izolování nemocných jedinců do oddělených prostor, kde na následky nákazy umírali.¹³³

Napříč internačními tábory byly vyjma izolace častým řešením nákazy také hromadné popravy nemocných. V táboře Stalag 324 ve východním Polsku se stalo zvykem, že jednou za týden byli zastřeleni všichni nemocní. Jedním z nejzávažnějších případů, které

¹²⁶Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 507.

¹²⁷United States Holocaust Memorial Museum. *The Treatment of Soviet POWs: Starvation, Disease, and Shootings, June 1941–January 1942*. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/the-treatment-of-soviet-pows-starvation-disease-and-shootings-june-1941january-1942>.

¹²⁸SS concentration camp system. *The Holocaust Explained: Designed for schools* [online]. Londýn [cit. 2023-05-18]. Dostupné z: <https://www.theholocaustexplained.org/the-camps/ss-concentration-camp-system/>.

¹²⁹SOLEIM, Marianne N. *Soviet Prisoners of War in Norway 1941-1945: Destiny, Treatment and Forgotten Memories*. *Modern History of Russia* [online]. Petrohrad: Petrohradská státní universita, 2011, 2016, **1**(15), 22-32 [cit. 2023-04-03]. ISSN 2309-7973. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/soviet-prisoners-of-war-in-norway-1941-1945-destiny-treatment-and-forgotten-memories>. s. 24.

¹³⁰The Treatment of Soviet POWs: Starvation, Disease, and Shootings, June 1941–January 1942. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. [cit. 2023-04-03].

¹³¹Jednalo se o nemoci jako tyfus, pneumonie či úplavice.

¹³²Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 507.

¹³³Editoři HistoryNet. *Soviet Prisoners of War: Forgotten Nazi Victims of World War II* [online]. HistoryNet, 12.6.2006 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.historynet.com/soviet-prisoners-of-war-forgotten-nazi-victims-of-world-war-ii/>.

byly zdokumentovány, se stalo vypuknutí epidemie úplavice v táboře Stalag 359B v jihovýchodním Polsku, kde tamní policejní batalián 306 provedl tzv. operaci Hühnerfarm¹³⁴, jejímž cílem bylo v období od 21. do 28. září 1941 popravit zhruba 6000 nemocných ruských zajatců. V detailech dokumentů popisujících zmíněnou operaci byli popravení označeni jako „snesená vejce“.¹³⁵

Hromadné popravy byly kromě odstranění nemocných zajatců běžně vykonávány za účelem snížit provozní náklady spojené s péčí o válečné zajatce. Jedním z mnoha táborů¹³⁶, ve kterých se hromadné popravy konaly, byl Auschwitz, kde Němci v září 1941 v plynových komorách usmrtili zhruba 600 ruských zajatých vojáků a dalších 1 000 jedinců bylo popraveno na konci téhož roku.¹³⁷ V říjnu 1941 zase Němci v táboře Gross-Rosen popravili kolem 3 000 ruských válečných zajatců a obdobné popravy zde byly pravidelně vykonávány až do konce druhé světové války.¹³⁸ Podle zdrojů Muzea holokaustu ve Washingtonu navíc Němci v tomto táboře během šesti měsíců nechali vyhladovět přes 65 000 zajatých ruských vojáků.¹³⁹

Jako další příklad špatného zacházení se zajatci lze uvést lékařské experimenty, které prováděl dr. Heinrich Berning z Hamburské univerzity. Svě oběti nechával vyhladovět k smrti, přičemž pozoroval úbytek jejich tělesných funkcí, ztrátu chuti, mírů závratě, bolesti hlavy, hubnutí apod.¹⁴⁰

3.2.2. Ruští váleční zajatci v letech 1942–1945

Když v prosinci 1941 ruská armáda zastavila postup Wehrmachtu¹⁴¹ u předměstí Moskvy, bylo německému vedení zřejmé, že původně plánovaná blesková válka bude trvat déle, než očekávali. V reakci na zhoršující se stav německé válečné ekonomiky, jež neměla pro

¹³⁴V překladu slepičí farma.

¹³⁵HistoryNet. *Soviet Prisoners of War: Forgotten Nazi Victims of World War II*.

¹³⁶Dalšími tábory byl Buchenwald, Dachau, Flossenbürg, Mauthausen, Gusen...

¹³⁷MEMORIAL AND MUSEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU. Soviet POWs. *AUSCHWITZ-BIRKENAU* [online]. c2022 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.auschwitz.org/en/history/categories-of-prisoners/soviet-pows/>.

¹³⁸DESPLAT, Juliette. THE NATIONAL ARCHIVES. *Remembering the Gross-Rosen concentration camp* [online]. 2023 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://blog.nationalarchives.gov.uk/remembering-the-gross-rosen-concentration-camp/>.

¹³⁹The Treatment of Soviet POWs: Starvation, Disease, and Shootings, June 1941–January 1942. *United States Holocaust Memorial Museum*.

¹⁴⁰Nazi Doctors & Other Perpetrators of Nazi Crimes. *INTERNET ARCHIVE* [online]. [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20140206191508/http://www2.webster.edu:80/~woolflm/nazidocsandothers.html>.

¹⁴¹Ozbrojené síly nacistického Německa.

déle trvající konflikt dostatečné kapacity, Hitler v lednu 1942 nařídil zlepšení podmínek pro zacházení s ruskými válečnými zajatci.¹⁴²

Na počátku téhož roku začali být ruští váleční zajatci ve velkém převážení do Německa, kde měli vykonávat nucené práce. Tou dobou bylo z 3,9 miliónů vězňů zajatých od zahájení invaze do Ruska živých 1,1 miliónů, z nichž pouze 400 000 bylo schopno pracovat.¹⁴³ Vězni, kteří byli příliš nemocní na to, aby vykonávali požadovanou práci, byli odvezeni do koncentračních táborů, kde buďto zemřeli na následky špatného zdravotního stavu, nebo byli systematicky likvidováni.

Během let 1942–1944 se počet ruských válečných zajatců vykonávajících nucené práce zvýšil z 150 000 na 631 000 jedinců. Nejvíce jich pracovalo v dolech, převážně uhelných (zhruba 160 000), dále v zemědělství (asi 138 000) a železárnách (asi 131 000).¹⁴⁴ Časté byly také práce na výstavbách komunikací, které byly nezbytné pro zásobování vojsk na frontě.¹⁴⁵

Němci potřebovali pracující zajatce udržet na živu co nejdéle, proto jim mírně zvýšili denní příjem jídla. Konstantin Seredincev, jenž byl v roce 1943 internován do koncentračního tábora poblíž města Trondheim v Norsku, ve svém deníku píše, že k snídani dostávali polévku ve formě teplé vody zahuštěné moukou a večere se skládala z 300 gramů chleba, 25-30 gramů tuku, 75 gramů rybí konzervy a hrnku kávy. Polévku k večeri popisuje jako uvařenou z odpadu.¹⁴⁶

Zvýšený příděl jídla však mnohdy nebyl dostačující k tomu, aby byl zajatec schopen vykonávat namáhavou činnost. Vlivem podvýživy, špatných pracovních podmínek a hrubého zacházení ze strany dozorců bylo mezi lety 1943–1944 až 30 % zajatců

¹⁴²United States Holocaust Memorial Museum. Forced Labor: Soviet POWs January 1942 through May 1945. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/forced-labor-soviet-pows-january-1942-through-may-1945>.

¹⁴³Mackenzie, The Treatment of Prisoners of War in World War II. s. 509.

¹⁴⁴German atrocities committed against Soviet prisoners of war: Soviet prisoners of war in German slave labour system. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/German_atrocities_committed_against_Soviet_prisoners_of_war#Soviet_prisoners_of_war_in_German_slave_labour_system.

¹⁴⁵Forced Labor: Soviet POWs January 1942 through May 1945. *United States Holocaust Memorial Museum*.

¹⁴⁶HANSVOLD, Knut. A Soviet prisoner of war tells his story. *Northern Norway: magnificent nature and vibrant culture* [online]. 25. října 2021 [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: <https://nordnorge.com/en/artikkel/a-soviet-prisoner-of-war-tells-his-story/>.

pracujících od roku 1942 neschopno nadále vykonávat pracovní činnost. Tito jedinci byli buďto převezeni do vyhlazovacích táborů nebo byli nuceni upracovat se k smrti.¹⁴⁷

Přestože Hitler v roce 1941 zakázal verbovat ruské válečné zajatce do německé armády, byla nařízení v roce 1942 v důsledku nepříznivého vývoje situace na frontě odvolána. Desetitisíce ruských zajatců tak začaly být na frontě využívány jako pomocná síla v polních kuchyních, nosiči munice, kopáči zákopů či ženisté čistící minová pole. Některým jedincům, kteří se vyznamenali ve službě v německé armádě, byla dokonce přidělena půda na tzv. Lebensraumu¹⁴⁸.¹⁴⁹ Ve většině případů se však přístup Němců nezměnil, a tak byli naverbovaní Rusové často týráni a posíláni do předních linií na smrt.¹⁵⁰

Po zajetí ruského generála Vlasova v červenci 1942¹⁵¹ však 27. prosince téhož roku došlo k vydání Manifestu smolenského výboru, který mimo jiné schvaloval vytvoření tzv. Ruské osvobozené armády (dále jen ROA), jejíž členové měli bojovat po boku Němců. Letáky ohlašující její založení byly následně pomocí letadel shazovány do oblastí, kde se nacházely ruské jednotky, s cílem oslovit jedince nespokojené s komunistickým režimem, aby se přidali na stranu Německa. Přesto byla ROA oficiálně založena až v listopadu 1944, a do té doby sloužila pouze jako nacistický propagandistický tah s cílem snížit počet vojenského personálu nepřítele.

V reakci na zhoršující se situaci na východní frontě bylo Hitlerem schváleno utvoření několika divizí skládajících se jen ze členů ROA, z nichž první byla oficiálně vytvořena v únoru 1945. Přesto ji však německé velení povolilo zúčastnit se pouze jedné bojové akce proti ruské armádě, a to obrany pobřeží řeky Odry v dubnu 1945.¹⁵²

Kvůli postupujícím ruským jednotkám začali Němci na jaře 1945 většinu ruských válečných zajatců přesouvat hlouběji na území Německa. Při těchto tzv. pochodech smrti

¹⁴⁷Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 509-510.

¹⁴⁸V překladu místo pro usídlení. Německý termín označující jeden z konceptů nacistické zahraniční politiky, kdy mělo být po dobytí východní Evropy toto území osídleno lidmi z Německa či Německem ovládaných oblastí.

¹⁴⁹Connelly, s. 28.

¹⁵⁰Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 510.

¹⁵¹WESOLOWSKY, Tony. *RADIO FREE EUROPE/RADIO LIBERTY. The Vlasov Army: Nazi Sympathizers Or WWII Freedom Fighters?* [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/the-vlasov-army-nazi-sympathizers-or-ww-ii-freedom-fighters-/30313961.html>.

¹⁵²ELLIOTT, Mark. *Andrei Vlasov: Red Army General in Hitler's Service*. *Military Affairs* [online]. 1982, **46**(2), 84-87 [cit. 2023-09-22]. ISSN 00263931. Dostupné z: doi:10.2307/1988117. s. 85.

byli Rusové nuceni pochodovat za nedostatku jídla či tekutin a mnoho jich umíralo hladem, vyčerpáním nebo byli zastřeleni přítomnými německými vojáky.¹⁵³

¹⁵³BLANK, Margot a Babette QUINKERT. *Dimensions of a Crime: Soviet Prisoners of War in World War II*. 1. Metropol-Verlag, leden 2021. ISBN 978-3863315825. s. 71.

4. Ideologické vlivy v Japonsku ve 30. letech 20. století

Když představitelé Japonska v roce 1854 na nátlak Spojených států amerických podepsali Kanagawskou smlouvu (神奈川条約), ukončili tak více než 200 let trvající politiku národní izolace¹⁵⁴ (鎖国政策) a plně obnovili kontakt s okolním světem. Nově složená vláda tak během následujících desetiletí provedla celou řadu reforem¹⁵⁵, jejichž cílem bylo přetransformovat feudální japonskou společnost ve vyspělý národ, který by byl schopen konkurovat světovým mocnostem.

Japonská vláda se ve snaze urychlit modernizaci země snažila sjednotit ambice a myšlení japonského lidu. Začala proto obrozovat japonské kulturní hodnoty jako *bušidó*¹⁵⁶ (武士道) a kult císaře, které stmelovaly tehdejší japonskou společnost. Jelikož měly zmíněné ideje nejen značný dopad na zacházení s válečnými zajatci, ale i na vnímání válečného zajatce jako takového v japonské společnosti, je nezbytné je čtenáři společně s dalšími ideologickými vlivy ve zkratce popsat.

4.1. Vzestup nacionalismu

Moderní nacionalismus se začal v japonské společnosti projevovat od počátku období Meidži¹⁵⁷ (明治). Jeho úlohu jako prostředek pro sjednocení národa a obrany proti západním vlivům v 50. a 60. letech vystihuje dobový slogan *sonnó džóí*¹⁵⁸ (尊王攘夷).

Od konce 19. století nacionalismus výrazně ovlivňoval činy japonské vlády snažící se dosáhnout rovnocenného postavení vůči západním velmocem, které byly technicky vyspělejší a disponovaly kvalitnějšími armádami. Snahu aplikovat kulturní a technické aspekty západních zemí do japonského prostředí shrnuje dobový slogan *fukoku kjóhei*¹⁵⁹ (富国強兵).

Důležitým milníkem ve vývoji japonského národa se stal přelom 19. a 20. století, kdy společnost naopak usilovala o návrat k tradičním hodnotám japonské kultury a omezování kulturních vlivů ze Západu. Začaly proto vznikat ultranacionalistické skupiny, jejichž snahou bylo vyzdvihnout japonské kulturní hodnoty a bojovat proti

¹⁵⁴Období mezi lety 1603–1854, kdy byly hranice Japonska pro běžné Japonce uzavřeny. Jediné země, se kterými Japonsko v této době udržovalo zahraniční a obchodní vztahy, byly Čína a Holandsko.

¹⁵⁵Jednalo se o reformy armádní, ekonomické, náboženské, společenské, politické, pozemkové a vzdělávací.

¹⁵⁶V překladu cesta válečníka.

¹⁵⁷Období od roku 1868–1912.

¹⁵⁸V překladu ctít císaře, vyhnat [západní] barbary.

¹⁵⁹V překladu bohatý stát se silnou armádou.

westernizaci. Kromě pasivního odboje se však někteří jejich příslušníci podíleli na sabotážích mimo japonské území a byli strůjci několika atentátů na příslušníky státního aparátu.

Ve 20. letech 20. století začaly mezi pravicovými příslušníky japonské armády vznikat protizápadní fašistické organizace. Jednou z nejvlivnějších skupin byla *Kódóha*¹⁶⁰ (皇道派), jež daných politických cílů chtěla dosáhnout prostřednictvím revoluce. Jako její opozice vznikla skupina *Tóseiha*¹⁶¹ (統制派), která o dosažení zmíněných hodnot usilovala prostřednictvím státních reforem.

Počátkem 30. let došlo na politické scéně v Japonsku k zásadním změnám. Hospodářské krize¹⁶², selhání v zahraniční politice¹⁶³, rozepře mezi jednotlivými politickými stranami a korupční skandály zapříčinily, že podstatná část japonského národa ztrácela důvěru v demokratickou vládu a začala se přiklánět k japonským ozbrojeným složkám¹⁶⁴, které se doposud vyznamenaly svou expanzivní kampaní v zámoří.

Situace vyvrcholila incidentem z 15. května 1932 (五・一五事件), kdy kadeti z japonského námořnictva a armády spáchali atentát na tehdejšího premiéra Inukaie Cujošiho (犬養毅), jenž kritizoval sílící vliv těchto dvou složek. Tehdejší demokratická vláda však nedokázala pachatelé adekvátně potrestat¹⁶⁵, čímž se její prestiž mezi širokou veřejností výrazně snížila. V následujících letech se tak k moci dostala *Tóseiha*, jež založila vojenskou vládu prosazující zahraniční expanzi, militarismus a totalitarismus¹⁶⁶.

4.1.1. Role šintoismu a císaře v procesu nacionalizace Japonska

Šintoismus (神道) se jakožto tradiční japonské náboženství stal jedním z prostředků japonské vlády pro sjednocení myšlení japonského lidu. Od roku 1868 tedy došlo k

¹⁶⁰Skupina císařské cesty, jejíž hlavními představiteli byli Araki Sadao (荒木貞夫) a Masaki Džinzaburó (真崎甚三郎).

¹⁶¹Skupina kontroly, jejíž hlavními představiteli byli Nagata Tecuzan (永田鉄山) a Tódžó Hideki (東條英機).

¹⁶²Finanční krize v Japonsku v roce 1927 a Velká hospodářská krize v roce 1929.

¹⁶³V roce 1922 se stala japonská vláda terčem kritiky za návrat poloostrova Šan-tung Číně. V roce 1930 se zase na Londýnské konferenci neúspěšně snažila o zvýšení poměru tonáže lodí vůči Británii a Americe z 5:5:3 na 10:10:7. (Jednalo se o poměr tonáže bitevních lodí, lehkých a těžkých křižníků.)

¹⁶⁴Japonské armádní složky se v popisovaném období skládaly z Japonské císařské armády a Japonského císařského námořnictva. Jednalo se o dvě samostatné vojenské organizace, které fungovaly nezávisle na sobě.

¹⁶⁵Čtyři příslušníci námořnictva byli odsouzeni k odnětí svobody na 13 až 15 let a 11 příslušníků armády bylo odsouzeno k odnětí svobody na čtyři roky.

¹⁶⁶Politický systém, jehož vládnoucí skupiny neuznávají žádné meze svých pravomocí a snaží se regulovat všechny aspekty veřejného a soukromého života.

oddělení konceptů šintoismu a buddhismu¹⁶⁷ (仏教), jejichž praktikování bylo do té doby úzce spjato, a šintoismus se následně stal státním náboženstvím.

Současně také procházel obrozením tzv. kult císaře, jenž osobnost císaře vyobrazoval jako prvek sjednocující celou japonskou společnost. Kult se opíral o koncept *kokutai*¹⁶⁸ (国体), který již v období Tokugawa¹⁶⁹ (徳川) popularizoval národní myslitel Aizawa Seišisai (会沢正志斎). Základní myšlenkou *kokutai* totiž bylo, že národní mýty popsané v kronikách *Kodžiki* (古事記) a *Nihonšoki*¹⁷⁰ (日本書紀) jsou brány jako historická fakta a císař byl tedy považován za přímého potomka bohyně Amaterasu¹⁷¹ (天照).

Myšlenky o jednotnosti japonského národa začaly být indoktrinovány do japonského vzdělávacího systému. Přední osobností se stal politik a diplomat Mori Arinori (森有礼), jenž mezi lety 1886–1889 provedl sérii školských reforem, pomocí kterých centrální vláda získala úplnou kontrolu nad studijním plánem japonských škol. Výsledkem těchto reforem bylo vydání Císařského ediktu o výchově¹⁷² (教育ニ関スル勅語), jenž byl studenty při zahájení vyučování předčítán až do konce druhé světové války. Účelem ediktu bylo rozvíjet mezi mladou generací Japonců tzv. „dobrý, poslušný, věrný a uctivý charakter“¹⁷³ založený na idejích společné minulosti, národní jednoty a neochvějně oddanosti k zemi a k císaři, jež vycházely z šintoistických a neokonfuciánských hodnot.

„Naši císařští předkové založili naši říši na širokém a věčném základě a hluboce a pevně do ní vstúpili ctnost. Náš lid, vždy sjednocen věrností a zbožností, z generace na generaci vyobrazoval její krásu. Toto je sláva základů naší říše a zde leží zdroj našeho vzdělání ... Vždy respektujte ústavu a právo. Bude-li naše země v nebezpečí, oddejte se statečně státu, braňte ho a udržujte prosperitu našeho císařského trůnu, jenž vznikl společně s nebem a zemí.“¹⁷⁴

¹⁶⁷Proces oddělení šintoismu a buddhismus se nazýval *šinbucu bunri* (神仏分離).

¹⁶⁸Pojem *kokutai* má široký význam, nejčastěji je překládán jako národní identita nebo národní politika.

¹⁶⁹Období od roku 1603–1867.

¹⁷⁰*Kodžiki* byla napsána roku 712, *Nihonšoki* roku 720.

¹⁷¹Japonská bohyně Slunce a jedna z nejvýznamnějších postav šintoismu a japonské mytologie.

¹⁷²Edikt byl vydán 30. října 1890.

¹⁷³Editoři Encyclopaedia Britannica. Education: Japan. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/education/Japan#ref303213>.

¹⁷⁴Imperial Rescript On Education. In: *Japan Module: Places, Images, Times & Transformations* [online]. University of Pittsburgh [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <https://www.japanpitt.pitt.edu/glossary/imperial-rescript-education>.

4.1.2. Role bušidó při formování ideálu dokonalého vojáka

Mezi dalšími nástroji, pomocí kterých se úřady snažily sjednotit japonský národ, byl kodex *bušidó*. Jedná se o soubor morálních hodnot, jimiž se měl samuraj řídit, aby dosáhl cti. První zmínky o *bušidó* pochází z období Kamakura (鎌倉)¹⁷⁵, jako kodex samurajů byl formálně uveden až v období Tokugawa. Přestože třída samurajů byla oficiálně zrušena v roce 1872¹⁷⁶, hodnoty, které *bušidó* představovalo, byly v povědomí Japonců stále zachovány.

Ve druhé polovině 19. století japonské úřady usilovaly o rozšíření ideálů *bušidó* mezi japonskou společnost. Friday¹⁷⁷ jejich záměr popisuje následovně:

„moderní bušidó bylo úzce spjato s Japonskou národní identitou [kokutai], národní strukturou a kultem císaře. Byl to nástroj propagandy vědomě upravován a manipulován jako součást úsilí vytvořit sjednocený moderní národ ze zásadně feudální společnosti a s cílem vytvořit moderní národní armádu ze všech jejich sociálních tříd.“

Propagace morálních hodnot vycházejících z kodexu *bušidó* byla nejrozšířenější mezi armádními složkami. V roce 1882 byl vydán Císařský edikt vojákům a námořníkům (軍人勅諭), jenž shrnoval základní principy, podle kterých se má voják řídit, a stal se stěžejním dokumentem pro Japonskou císařskou armádu a Japonské císařské námořnictvo.

Obsah ediktu popisoval pět základních morálních zásad, které měly vyobrazovat ideální charakter vojáka, jenž je připraven položit svůj život pro dobro císaře a budoucnost říše. Těmito stěžejními vlastnostmi měla být loajalita, respekt, udatnost, víra a jednoduchost. Čl. 1 mimo jiné obsahuje tvrzení, že pokud voják selže řídit se zmíněnými vlastnostmi, uvede hanbu na své jméno.¹⁷⁸

V lednu 1941 Japonské ministerstvo války vydalo *Kodex služby v terénu* (戦陣訓), který měl vojákovi sloužit jako příručka správného počínání na bitevním poli. Tento manuál

¹⁷⁵Období od roku 1185–1333. Někdy se jako počátek období uvádí rok 1192.

¹⁷⁶Došlo ke zrušení systému *šinókovášó* (士農工商), jenž rozděloval společnost na čtyři třídy, z nichž samurajové byli na nejvyšší pozici.

¹⁷⁷FRIDAY, Karl F. Bushidó or Bull? A Medieval Historian's Perspective on the Imperial Army and the Japanese Warrior Tradition. *The History Teacher* [online]. květen 1994, 27(3), 339-349 [cit. 2023-05-25]. ISSN 00182745. Dostupné z: doi:10.2307/494774. s. 342.

¹⁷⁸Imperial Rescript to Soldiers and Sailors. přel. L. Z. Dantika. In: *UMS ETD-db* [online]. 2018 [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <http://eprints.undip.ac.id/70309/7/LAMPIRAN.pdf>.

morálních hodnot měl vyobrazovat ideál loajálního samuraje, který odmítá složit zbraně a je ochoten položit život za císaře a říši. Nechat se zajmout je v kodexu popisováno jako sobecký čin, jehož dočiněním jedinec upřednostní své ambice před ambicemi národa, a za který bude odsouzen k věčné hanbě celý jeho rod.¹⁷⁹ Vojáci si tedy mnohdy nechávali poslední náboj pro sebe nebo raději vykonali „poslední útok“, než aby upadli do zajetí nepřítele a ztratili veškerou čest.

4.1.3. Mínění o válečném zajatci v povědomí japonské společnosti

Japonské úřady propagovaly ideál statečného bojovníka nejen v armádních kruzích, ale také mezi japonskou veřejností. Prvky této propagandy můžeme nalézt v dobových filmech či mangách¹⁸⁰ (漫画) s válečnou tematikou. Narativ většinou vykresloval protagonistu, jenž nepočítal s návratem ke své rodině, ale byl plně odhodlán splnit své poslání a padnout v boji za japonské císařství.¹⁸¹

Vlivem reforem vzdělávacího systému a propagandy založené na věrnosti císaři a oddanosti zemi vyvolávalo pomyšlení na kapitulaci v japonské společnosti horší představu než smrt. Příkladem těchto myšlenkových pochodů může být událost, která se odehrála v zajateckém táboře Angel Island v Kalifornii. Když personál tábora žádal zajaté Japonce o jméno, aby mohli odeslat dopis jejich rodinám, a informovat je tak o bezpečí zajatého příslušníka rodiny, téměř všichni Japonci žádali o zrušení odeslání dopisu. Dle jejich slov budou raději považováni za mrtvé, než aby se jejich rodina dověděla o jejich zajetí.¹⁸²

Obdobně k problematice japonských válečných zajatců přistupovaly také japonské úřady, které o zajaté japonské vojáky neprojevovaly sebevětší zájem. Ve snaze udržet společnost v mylných představách, že Japonsko vede vítěznou válku, dokonce příslušným rodinám zatajovaly informace o zajetí jejich člena. Šigemicu Mamoru¹⁸³ (重光葵) v jednom ze

¹⁷⁹MINISTRY OF WAR. *Field Service Code (Senjinkun)* [online]. 1. Tokyo, 1941 [cit. 2023-05-26]. Dostupné z: <https://archive.org/details/1941-senjinkun-english/page/n9/mode/2up>. s. 13

¹⁸⁰Japonské komiksy a grafické romány určené jak dospělým, tak dětem.

¹⁸¹BRCAK, Nancy a John R. PAVIA. Racism in Japanese and U.S. Wartime Propaganda. *The Historian* [online]. Milton Park: Taylor & Francis, 1994, **56**(4), 671-684 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00182370. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24449072> s. 675.

¹⁸²KRAMMER, Arnold. Japanese Prisoners of War in America. *Pacific Historical Review* [online]. Oakland: University of California Press, únor 1983, **52**(1), 67-91 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00308684. Dostupné z: doi:10.2307/3639455. s. 71.

¹⁸³Ministr zahraničí v letech 1943–1945.

svých výroků prohlásil: „*jak jistě víte, naše armáda zastává názor, že žádní japonští váleční zajatci neexistují.*“¹⁸⁴

Chování, které měli Japonci vůči válečným zajatcům uplatňovat, zmínil také Tódžó Hideki¹⁸⁵, který v červnu 1942 sdělil velitelům vězeňských táborů: „*v Japonsku máme své vlastní metody týkající se zacházení s válečnými zajatci, které přirozeně odlišují náš přístup [k válečným zajatcům] od přístupu [praktikovaném] v Evropě a v Americe.*“¹⁸⁶ Podrobněji přístup k válečným zajatcům popisuje v průběhu své obhajoby u Tokijského tribunálu¹⁸⁷: „*být zajat je v Japonsku považováno za ostudné. Podle japonského trestního práva, kdokoliv, kdo se nechá zajmout, přestože je stále schopen odporu, se dopustil trestního přestupku, za nějž je udělen trest smrti.*“¹⁸⁸

4.2. Prvky rasismu v japonské společnosti

Vědecký rasismus byl v Japonsku uveden na konci 19. století jako jedna ze západních vědeckých disciplín. Genetika a selektivní metody eugeniky se staly přední oblastí výzkumu vědeckých center jako například Tokijská císařská zemědělská univerzita, která byla založena v roce 1890. Badatelé začali studovat dědičné vlastnosti rýže či bource morušového, později však začali metodu eugeniky uplatňovat i na člověku.¹⁸⁹

Teorie o rasové odlišnosti a společenské hierarchii založené na základě rasové příslušnosti se staly součástí japonské propagandy na konci 19. století. Úřady mezi japonskou veřejnost začaly šířit koncept homogenity japonského národa, který se opíral o mýtus jedinečnosti lidu *Jamato* (大和民族).

Lid *Jamato* byl ideologický koncept, jehož základem byl klan *Jamato*, který zhruba v 6. století n. l. sjednotil jižní polovinu Honšú (本州), Šikoku (四国) a severní Kjúšú (九州) a založil dynastii císařů, která v Japonsku vládne dodnes. Ideál císaře, jenž byl vyobrazován jako otec národa a přímý potomek bohů, se kolem roku 1880 stal podkladem

¹⁸⁴Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 517.

¹⁸⁵Japonský ministr války (1940–1944), premiér (1941–1944) a generál, jenž byl za spáchání zločinů proti míru, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti Tokijským tribunálem odsouzen k smrti oběšením.

¹⁸⁶Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 514.

¹⁸⁷Poválečný soudní proces v letech 1946–1948, při kterém byli souzeni Japonci za činy spáchané v průběhu druhé světové války.

¹⁸⁸RUMMEL, Rudolph Joseph. *China's Bloody Century* [online]. 1. New Brunswick, U.S.A.: Transaction Publishers, 1991 [cit. 2023-05-23]. ISBN 1412806704. Dostupné z: <https://archive.org/details/chinasbloodycent000rumm/page/n1/mode/2up>. s. 154.

¹⁸⁹SUZUKI, Tessa Morris. *Debating Racial Science in Wartime Japan. Osiris: 03697827* [online]. The University of Chicago Press, 1998, **13**, 354–375 [cit. 2023-05-26]. ISSN 03697827. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/301889>. s. 358.

pro vznik propagandy, která charakterizovala japonský lid jako jednu rasu, jejíž nadřazenost vůči ostatním národům měla vyplývat z božského původu a nepřerušené císařské linie.¹⁹⁰

Na přelomu 19. a 20. století začalo japonské vedení na základě rasové nadřazenosti hájit japonskou expanzivní politiku. Uplatněním hodnot patriarchálního modelu rodiny, jenž měl původ v tradicích konfucianismu¹⁹¹, začali Japonci sami sebe vnímat jako „rodiče“, jejichž úkolem bylo osvobodit rozdělené národy východní a jihovýchodní Asie od kolonizátorů ze Západu a sjednotit je v „jednu rodinu“.¹⁹² Cílem bylo založit tzv. Velkou východoasijskou sféru vzájemné prosperity (大東亜共栄圏), v níž by Japonsko bylo nadřazené ostatním asijským národům spadajícím pod jeho sféru vlivu.

Co se tedy týče východní a jihovýchodní Asie, považovali se Japonci za rasově nadřazenější vůči jiným zemím a byli přesvědčeni, že právě oni jsou vyvolený národ, který by měl v dané oblasti vládnout. Naprosto odlišný postoj ovšem zaujali vůči Britům a Američanům, s nimiž se dostali do vojenského konfliktu mezi lety 1941–1945. V očích Japonců se jednalo o „*sprosté rasisty bez upřímnosti a oddanosti*“¹⁹³, kteří se raději vzdají cti a nechají se zajmout, než aby hrdinně padli za svou vlast. V průběhu války je označovali jako *oni* (鬼) nebo *kičiku* (鬼畜), což lze volně přeložit jako démon nebo ďábel.¹⁹⁴ Přestože vůči nim Japonci sami sebe vnímali jako vyspělejší národ z hlediska morálního charakteru, z pohledu rasové hierarchie tomu tak nebylo.

4.3. Antisemitismus

Antisemitismus se do povědomí Japonců poprvé dostal prostřednictvím tzv. *Protokolů sionských mudrců*¹⁹⁵, které získali při ruské intervenci v roce 1918. V průběhu 20. a 30. let se prvky antisemitismu začaly objevovat v literatuře a denním tisku a jejich šíření přispíval i známý žurnál *Asahi šinbun* (朝日新聞).

¹⁹⁰FUKURAI, Hiroši a Alice YANG. The History of Japanese Racism, Japanese American Redress, and the Dangers Associated with Government Regulation of Hate Speech. *Hastings Constitutional Law Quarterly* [online]. 2018, **45**(3), 533-576 [cit. 2023-05-26]. Dostupné z: https://repository.uclawsf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2064&context=hastings_constitutional_law_quarterly. s. 538-539.

¹⁹¹Filozofický směr, který mimo jiné stanovuje lidské vztahy na základě společenského či rodinného postavení.

¹⁹²Fukurai a Yang, s. 543.

¹⁹³Brcak a Pavia, s. 672.

¹⁹⁴Tamtéž.

¹⁹⁵Propagandistický ruský dokument vyobrazující Židy jako zlou entitu, která chce ovládnout svět.

Formování antisemitských prvků v japonské společnosti však nikdy nevyústilo ve veřejné odsouzení, pogromy či jiné formy diskriminace vůči Židům, jak tomu bylo v západních zemích. Kranzler¹⁹⁶ zdůvodňuje odlišnost japonské a západní formy antisemitismu dávnými praktikami v křesťanství, jež popisují Židy jako ďábly a anarchisty. Jelikož se vyznávání křesťanství v Japonsku stalo legálním až na počátku období Meidži,¹⁹⁷ v povědomí Japonců zmíněné vyobrazení Židů nemělo ani historické ani náboženské zastoupení.

Počátkem 30. let začaly japonské úřady na svém dobytém území nabízet azyl Židům, kteří prchali z Evropy před silící nacistickou hrozbou. Cílem Japonců bylo získat jejich majetek, který využívali za účelem prosperity japonského národa. Kromě vystavění několika uprchlických táborů na území Mandžuska a severní Číny Japonci v roce 1941 vymezili pro Židy ghetto v okupované Šanghaji, v němž poskytli azyl více než 20 000 Židům.

V roce 1941 Josef Meisinger, německý plukovník jednotek SS, naléhal na japonské úřady, aby pro Židy, kteří utekli z Německa a Rakouska, zhotovily vyhlazovací tábor, nechaly je vyhladovět na opuštěném ostrově nebo je nalodily na plavidlo, jež by následně potopily za použití torpéda.¹⁹⁸ Japonské úřady však návrhy odmítly, jelikož podle slov Macuoky Jósukeho¹⁹⁹ (松岡洋右): „*Japonsko nikdy neslibilo, že se bude Hitlerovou antisemitskou politikou řídit.*“²⁰⁰

¹⁹⁶KRANZLER, David. *Japanese, Nazis & Jews: the Jewish refugee community of Shanghai, 1938-1945*. 3. Hoboken, New Jersey: KTAV Publ. House, 1988. ISBN 9780881251401. s. 207.

¹⁹⁷Křesťanství začalo být v Japonsku poprvé šířeno v polovině 16. století. Na počátku období Edo bylo však japonskými elitami zakázáno.

¹⁹⁸SHLENSKY, Jane. *Considering Other Choices: Chiune Sugihara's Rescue of Polish Jews* [online]. Durham, 24. června 2003, 1-19 [cit. 2023-05-26]. Dostupné z: [https://web.archive.org/web/20120308142315/http://faculty.ccp.edu/faculty/DFreedman/HCS/Shlensky.p](https://web.archive.org/web/20120308142315/http://faculty.ccp.edu/faculty/DFreedman/HCS/Shlensky.pdf) df. s. 6.

¹⁹⁹Japonský ministr zahraničí v letech 1940–1941.

²⁰⁰KAPNER, Daniel Ari a Stephen LEVINE. The Jews of Japan. In: *Jerusalem Center for Public Affairs* [online]. 1. března 2000 [cit. 2023-05-26]. Dostupné z: <https://www.jcpa.org/jl/jl425.htm>.

5. Vliv ideologií Japonska na přístup k válečným zajatcům

Když v lednu 1942 představitelé západních mocností vyvíjeli na japonské velení nátlak, aby dodržovalo nařízení Ženevských úmluv, Japonci deklarovali, že ustanovení konvence uplatní v případech, kdy uplatnitelná budou. Tokijská vláda totiž argumentovala, že se od japonských vojáků neočekávalo, že by byli zajati zneprátenou stranou a nařízení konvence by tedy postihovala pouze Japonsko.²⁰¹ Důsledkem zmíněných okolností proto bylo, že přístup Japonců k válečným zajatcům byl v mnoha případech v přímém rozporu s nařízeními Ženevské konvence.

Váleční zajatci, pokud nebyli okamžitě popraveni, byli přemísťováni do vězeňských táborů nacházejících se převážně na území okupované východní a jihovýchodní Asie²⁰². Samotný přesun zajatců byl často realizován prostřednictvím tzv. pochodů smrti. Váleční zajatci byli nuceni pochodovat desítky kilometrů několik dní za nedostatku jídla, pití a absence zdravotní péče. Nemocní a slabí jedinci, kteří nedokázali držet tempo, byli bití, mučeni a mnohdy i zastřeleni či ubodáni bajonety.

Nejnámějším pochodem smrti je Bataanský pochod smrti, jenž proběhl na Filipínách v dubnu 1942. Jednalo se převážně o přesun 76 000 amerických a filipínských válečných zajatců dlouhý 106 km, který trval zhruba 9 dní. Jediným zdrojem tekutin byly kanály a kalné louže podél cesty a jídlo bylo zajatcům přiděleno až 5. den pochodu.²⁰³ Počet válečných zajatců, kteří zemřeli v průběhu pochodu nebo na jeho následky, je odhadován na 30 000.²⁰⁴

Kromě pochodů smrti byl přesun válečných zajatců realizován pomocí plavidel na moři. Váleční zajatci strávili desítky dní uzavřeni v prostorách pro uskladnění uhlí a mnohdy měli zákaz vstupu na palubní prostory po celou dobu plavby. Vlivem nedostatku jídla, pití a osobního prostoru docházelo k častému šíření průjmu nebo úplavice a mnozí z nich umírali při plavbě nebo na její následky.

²⁰¹YAP, Felicia. Prisoners of War and Civilian Internees of the Japanese in British Asia: The Similarities and Contrasts of Experience. *Journal of Contemporary History* [online]. Londýn: Sage Publications, duben 2012, **47**(2), 317-346 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00220094. Dostupné z: doi:10.1177/0022009411431715. s. 323.

²⁰²Mapa s legendou znázorňující polohu významných japonských zajateckých táborů viz příloha č. 5 a 6.

²⁰³RUSSELL, Edward Frederick Langley. *The Knights of Bushido: A History of Japanese War Crimes During World War II* [online]. 1. New York: Skyhorse Pub., 2008 [cit. 2023-05-23]. ISBN 1510702261. Dostupné z: <https://archive.org/details/knightsofbushido0000russ/page/136/mode/2up>. s. 137-139.

²⁰⁴NORMAN, Michael a Elizabeth M. NORMAN. Bataan Death March. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Bataan-Death-March>.

Kromě nemocí a neadekvátního přístupu vojenského personálu byly hrozbou pro válečné zajatce, kteří byli transportováni pomocí lodí, také spojenecké útoky. Japonci totiž plavidla převážející zajaté vojáky záměrně neoznačovali, aby nepříteli ztížili jejich identifikaci. Potopení takovéto lodi tak mohlo být následně využito pro účely japonské propagandy.²⁰⁵

Co se týče životních podmínek v samotných vězeňských táborech, byly v přímém rozporu s nařízeními konvence. Ubytování bylo neadekvátní²⁰⁶ a kanalizace v nich byla vybudována jen výjimečně. Fakt, že téměř v žádném vězeňském táboře nebyla přítomna ani základní forma lékařské péče, měl zásadní podíl na úmrtí zajatců.²⁰⁷

Samotný režim v táboře byl velmi přísný. V instrukcích, jež Tódžó Hideki 7. června 1942 zaslal velitelům táborů, stálo:

„vůči válečnému zajatci musí být uplatňována přísná disciplína ... Je důležité dávat si pozor, abyste se nenechali zmást mylnou představou lidskosti, a abyste si k nim nevytvořili žádnou formu soucitu, která se u vás může objevit ... Je-li válečný zajatec vinen z nespolupráce, měl by být potrestán uvězněním, zatčením nebo jakýmkoliv metodami, které jsou pro účel zavedení disciplíny nutné.“²⁰⁸

Zajatci vězeňských táborů byli častými oběťmi fyzického týrání, mučení a přestupky vůči nařízením tábora byly přísně trestány. Menší přestupky²⁰⁹ byly nejčastěji trestány pohlavkem a fyzickým týráním. Pokud se zajatec provinil vážným přestupkem²¹⁰, následovalo buďto mučení²¹¹, nebo okamžitá poprava zastřelením, setnutím hlavy, utopení apod. Pokus o útěk byl téměř vždy potrestán setnutím hlavy.²¹²

Práce, kterou byli váleční zajatci nuceni vykonávat, byla taktéž v rozporu s Ženevskou konvencí. Na setkání úředníků ministerstva války v dubnu 1942 Tódžó Hideki prohlásil,

²⁰⁵Russell, s. 117.

²⁰⁶Přístřešky se převážně v tropických oblastech skládaly pouze z bočních stěn zhotovených z kmene bambusu. Podlaha mnohdy chyběla, zem byla vlivem monzunů rozbahněná a často chyběla dokonce i střecha. Výjimkou nebylo ani to, že si zajatci museli své přístřešky postavit sami.

²⁰⁷Russell, s. 150.

²⁰⁸Russell, s. 58.

²⁰⁹Malá krádež, neuposlechnutí rozkazu atd. Mezi menší přestupky patřily i absurdní případy, kdy zajatec jdoucí večer na toalety nepozdravil salutováním zaměstnance tábora schovaného za keřem nebo když měl zajatec rozepnutý knoflík či špínu pod nehty.

²¹⁰Závažná krádež, pokus o útěk, pokus o vzpouru apod.

²¹¹Časté formy mučení bylo přivázání zajatce na místo, které bylo po celý den vystaveno slunci, zavření do klece pro zvířata bez jídla, uzavření do sklepa bez jídla, světla a čerstvého vzduchu, nucení klečat na rozbitém skle aj.

²¹²Russell, s. 57.

že: „jestliže jsou občané Japonska nabádáni pracovat pro válečnou ekonomiku, váleční zajatci by se na jejím vývoji měli podílet také ... Musíme vůči nim uplatňovat přísnou disciplínu a nedopustit, aby se ani jediný den váleli a jedli zadarmo.“²¹³ Mezi pracemi, které byli zajatci nuceni vykonávat přibližně 12 hodin denně, tak byly výstavby letišť, dolů, přístavů či výroba střeliva.

Příkladem neadekvátních pracovních podmínek byla konstrukce thajsko-barmské železnice, která probíhala v letech 1942–1943. Kromě zhruba 150 000 civilistů²¹⁴ na jejím zhotovení pracovalo okolo 46 000 spojeneckých zajatců²¹⁵, z nichž 16 000 zemřelo v průběhu výstavby. Až osmnáctihodinová pracovní doba, nedostatečný příděl jídla a tekutin a přísná disciplína ze strany dozorců, jejíž porušení bylo trestáno fyzickým násilím, ovšem zapříčinily, že i po přerušení stavby další tisíce válečných zajatců umíraly na následky vyčerpání a podvýživy.

Zpočátku válečného konfliktu byl Červenému kříži a chránící velmoci²¹⁶ téměř vždy zamítnut přístup do vězeňských táborů.²¹⁷ Pomoc ve formě poskytnutí zásob jídla ze strany Červeného kříže byla taktéž zamítnuta. Situace se však změnila v lednu 1944, kdy byly dodávky jídla Japonci částečně povoleny, a to nejen v důsledku vyčerpání potravinových zásob, ale také ztrátou zásobovacích linií, jež byly zpřetrhány postupujícími spojeneckými vojsky.²¹⁸

Průměrný kalorický příjem pro válečného zajatce byl 600 až 800 kcal/den. V srpnu 1942 ale byly vydány rozkazy, které příjem stravy snížily na 420 g denně.²¹⁹ Vzhledem k tomu, že příděl jídla pro válečné zajatce se skládal převážně z rýže, odpovídalo 420 g rýže zhruba 550 kcal.

Malá část válečných zajatců byla převážena do utajených středisek, která se zabývala výzkumem biologických zbraní a experimenty na člověku. Největší středisko tohoto typu se nacházelo na území dnešního Mandžuska a bylo pod správou jednotky 731 (731 部隊). Váleční zajatci zde byli buďto uměle infikováni nemocemi jako cholera, syfilis, mor aj.,

²¹³Yap, s. 324

²¹⁴Převážně obyvatelé původem z okupované Barmy, Malajsie, Jávy, Číny a Tamil Nadu (jižní Indie).

²¹⁵Mackenzie uvádí počet válečných zajatců 60 000, z nichž 12 000 zemřelo.

²¹⁶Neutrální stát, jež funguje jako zprostředkovatel mezi válčícími stranami, v tomto případě Švýcarsko.

²¹⁷Russell, s. 65.

²¹⁸Mackenzie, *The Treatment of Prisoners of War in World War II*. s. 517.

²¹⁹Russell, s. 149.

nebo na nich byly prováděny vivisekce²²⁰, přičemž výzkumníci na základě dosažených výsledků vyvozovali vědecké studie.²²¹ Běžný přístup k zajatcům také zahrnoval mrzačení, znásilňování a popravy za účelem vojenského či medicínského výcviku.

Počátkem podzimu 1944, kdy se válka v Pacifiku chýlila ke konci, se životní podmínky v zajateckých táborech začaly výrazně zhoršovat. V reakci na to japonské velení, ve snaze zakrýt stopy, rozeslalo zprávu všem velitelům spravující zajatecké tábory, ve které stálo, že:

(1) „dokumenty, které by mohly být pro Japonsko nežádoucí, pokud by se dostaly do rukou nepřítele, budou stejně jako tajné dokumenty zničeny.“

(2) „personál, který nepatřičně zacházel s válečnými zajatci ... má dovoleno vyřešit situaci okamžitým převelením nebo uprchnutím.“²²²

Situace vyústila do takové míry, že vedoucí táborů v několika případech nařídili válečné zajatce raději popravit, než aby připustili jejich osvobození postupujícími vojsky Spojenců.²²³

Následující stat' práce, v níž je blíže popsán přístup Japonců k válečným zajatcům, autor rozdělil do čtyř podkapitol, a to podle národnosti zajatých vojáků. Válečné zajatce spojeneckých zemí²²⁴ se rozhodl sloučit do jedné podkapitoly 5.4, jelikož praktiky užívané Japonci při zacházení s válečnými zajatci neasijského původu byly mnohdy totožné.

Výjimku však tvoří ruští váleční zajatci, které se autor rozhodl oddělit od spojeneckých válečných zajatců a věnovat jim samostatnou kapitolu 5.2. Jako důvod uvádí fakt, že Rusko v době probíhajícího ozbrojeného konfliktu s Japonskem ještě nebylo členem Spojenců.²²⁵

²²⁰Chirurgický zákrok na živém člověku za účelem výzkumu, v případě jednotky 731 mnohdy bez použití anestetik.

²²¹BAADER, Gerhard, Susan E. LEDERER, Morris LOW, Florian SCHMALTZ a Alexander V. SCHWERIN. Pathways to Human Experimentation, 1933-1945: Germany, Japan, and the United States. *Politics and Science in Wartime: Comparative International Perspectives on the Kaiser Wilhelm Institute* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2005, **20**(2), 205-231 [cit. 2023-05-23]. ISSN 0226733297. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3655257>. s. 221.

²²²Russell, s. 68-69.

²²³Mackenzie, The Treatment of Prisoners of War in World War II. s. 517-518.

²²⁴Jednalo se o země Austrálie, Francie, Kanada, Nizozemsko, Velká Británie a USA.

²²⁵Pakt o neútočení mezi Japonskem a Ruskem byl uzavřen 13. dubna 1941. Rusko se však oficiálně stalo členem Spojenců až 22. června 1941, kdy bylo napadeno Německem.

Ačkoliv si je autor vědom skutečnosti, že Indové bojující v Indické armádě spadali pod velení spojeneckých sil, rozhodl se přístup Japonců k indickým válečným zajatcům popsat odděleně v kapitole 5.3, a to z důvodu, že se jedná o asijský národ.

5.1. Čínští váleční zajatci

Když v roce 1937 Japonci zahájili invazi na území Číny, byli přesvědčeni, že je Číňané budou vítat jako osvoboditele od vlivu západních mocností. Oproti očekávání však Japonci čelili silnému odporu ze strany čínských ozbrojených složek a partyzánských skupin. Frustrace, zmatení a následné zastavení postupu japonských sil mělo za následek, že z původně plánovaného osvobození Číny se stala totální válka mezi dvěma zeměmi.

Na zacházení s čínskými válečnými zajatci měl zásadní vliv fakt, že japonské úřady neoznačovaly vojenský konflikt s Čínou jako válečný stav, ale jako Čínský incident (支那事変).²²⁶ Vojáci zajatí na území Číny tedy z pohledu Japonců nebyli oficiálně považováni za válečné zajatce, a tak se na ně neměla vztahovat nařízení Ženevské konvence.

Rummel ve své knize uvádí, že podle odhadů autora Lloyda Eastmana bylo během druhé čínsko-japonské války²²⁷ zajato zhruba 500 000 čínských válečných zajatců.²²⁸ Dále však Rummel píše, že podle plukovníka Morrowa²²⁹ se počet zavražděných čínských válečných zajatců pohyboval mezi 267 000 až 1 000 000, přičemž jako střední hodnotu Rummel stanovuje počet 400 000.²³⁰

Čínští váleční zajatci byli téměř vždy na místě mučení a popravení meči, bajonetem či střelnými zbraněmi. V zajetí byli bez jakékoliv lékařské péče či přidělu jídla mnohdy využíváni jako živé cíle pro vojenský výcvik střelby na dálku, testování nových zbraní nebo praktické zacházení s bajonetem. Někteří byli přemístěni do přísně tajných středisek, kde zemřeli na následky biologických experimentů. Pokud měl jedinec štěstí, byl mu nabídnut vstup do loutkové čínské armády založené Japonci.²³¹

²²⁶Rummel, s. 143.

²²⁷Vojenský konflikt mezi Čínou a Japonskem v letech 1937–1945. Někteří historici uvádí jako počátek konfliktu rok 1931.

²²⁸*China's Bloody Century*. s. 143.

²²⁹Žalobce v procesu Tokijského tribunálu.

²³⁰*China's Bloody Century*. s. 160.

²³¹Tamtéž.

Rummel ve své knize dále uvádí, že nenašel žádné zmínky o internačních táborech zhotovených pro čínské válečné zajatce.²³² Bix navíc podotýká, že Japonci na konci války oproti desítkám tisíc spojeneckých válečných zajatců drželi v zajetí pouze 56 čínských vojáků.²³³

5.2. Ruští váleční zajatci

Při rozšiřování sféry vlivu v oblasti dnešního Mandžuska se Japonci ve 30. letech dostali do konfliktu s Rusy. Od roku 1932 docházelo na hranicím k menším potyčkám, které v následujících letech vyústily ve větší bitvy²³⁴. Situace se změnila v dubnu 1941, kdy se vládní činitelé Japonska a Ruska dohodli na uzavření paktu o neútočení. Ačkoliv boje netrvaly dlouho, Japonci během nich zajali pár set příslušníků ruských armádních složek.

Zajatí ruští vojáci byli přemístováni do spěšně vybudovaných táborů poblíž japonských vojenských základen, jež se nacházely v oblasti severního Mandžuska. Svým vybavením zajatecké tábory připomínaly spíše cely, ve kterých se nacházela pouze postel, umyvadlo a toaleta.²³⁵ Malá část vězňů byla taktéž přemístována do již zmiňovaných utajených objektů, kde na nich byly testovány vakcíny, průběh smrtelných nemocí apod.

Přístup k ruským válečným zajatcům byl sice mnohdy v rozporu s Ženevskou konvencí, ale oproti vojákům jiných národností, které Japonci v průběhu druhé světové války zajali, se mírně lišil. Důvodem byl nátlak japonského velení, aby se armáda působící v dané oblasti²³⁶ vyhnula jakémukoliv závažnějšímu konfliktu s Rusy. Jelikož v té době představitelé Japonska usilovali o ukončení bojů s Ruskem, snažili se zlepšit podmínky, za kterých by byl zmíněný pakt o neútočení uzavřen.

Ani to ovšem zcela neovlivnilo přístup japonských vojáků k ruským válečným zajatcům, kteří byli za nedostatečného denního přidělu jídla a neadekvátní lékařské péče nuceni pracovat ve špatných podmínkách, na jejichž následky umírali. Zpočátku konfliktu byli také často obětmi fyzického týrání, mučení a mrzačení, v následujících letech se však frekvence, s níž byly zmíněné aktivity vykonávány, snižovala.²³⁷

²³²China's Bloody Century. s. 160.

²³³BIX, Herbert P. *Hirohito and the Making of Modern Japan* [online]. 1. New York: Harper Perennial, 2001 [cit. 2023-05-24]. ISBN 0060931302. Dostupné z: <https://archive.org/details/hirohitomakingof0000bix>. s. 359.

²³⁴Bitva u jezera Chasan (1938) a bitva u řeky Chalchyn (1939).

²³⁵NG, Desmond. What was the fate of Soviet POWs taken by the Japanese in the Battle of Khalkhin Gol? In: *Quora* [online]. [cit. 2024-05-06]. Dostupné z: <https://qr.ae/psg5u8>.

²³⁶Jednalo se o armádu nazývanou *Kantógun* (關東軍).

²³⁷Russell, s. 235.

5.3. Indičtí váleční zajatci

Při invazi do Malajsie v roce 1941 se Japonci kromě britských ozbrojených sil střetli také s vojsky indické armády, která od svého založení v roce 1895 spadala pod britské velení. Po konečné kapitulaci Singapuru v únoru 1942 proto Japonci mezi více než 130 000²³⁸ příslušníky spojeneckých sil zajali až 40 000 indických vojáků.²³⁹

Při internaci v zajateckých táborech Japonci oddělili indické zajatce od jejich britského velení a nutili je přidat se do Indické národní armády, která bojovala na straně Japonska. Odmítnutí pro běžného vojáka znamenalo fyzické tresty, mučení nebo popravu, a indičtí důstojníci byli za opakované odmítání vystaveni tzv. „nápravnému opatření“, což zahrnovalo sérii pohlavků na denní bázi. Změny v přístupu k dané problematice nastaly až v únoru 1945, kdy japonské velení nařídilo, aby zajatí indičtí vojáci byli verbováni do japonských ozbrojených složek.²⁴⁰

Životní podmínky v zajateckých táborech byly taktéž v přímém rozporu s nařízeními Ženevské konvence. Mírné přestupky vůči nařízením tábora²⁴¹ byly trestány mučením nebo popravou. Příděl jídla nebyl dostatečný a zdravotní péče v jakékoliv formě nebyla přítomná, vlivem čehož zajatci umírali na následky hladu či nemoci.

Jako příklad neadekvátního zacházení s indickými válečnými zajatci lze zmínit událost z března 1945, kdy jistému desátníku Tanakovi, jenž byl jedním ze správců tábora Tijku, bylo nahlášeno, že tři muži nepracují dle nařízení. Po zjištění, že jsou oslabeni v důsledku beri-beri²⁴², se stali obětmi fyzického násilí, na následky kterého jeden z nich do deseti dní zemřel.²⁴³

Výjimkou nebylo ani využívání indických válečných zajatců ve vojenském výcviku. Jedince, kteří byli příliš staří či nebyli ve stavu, ve kterém by byli schopni vykonávat nucené práce, Japonci odváděli na střelnice, kde při cvičeních sloužili jako živé cíle

²³⁸NATIONAL MUSEUM OF AUSTRALIA. *Fall of Singapore* [online]. 6. září 2023 [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/fall-of-singapore>.

²³⁹SHARMA, Mamudgha S. Japanese ate Indian PoWs, used them as live targets in WWII. In: *The Times of India* [online]. 11. srpna 2014 [cit. 2023-05-24]. Dostupné z: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/japanese-ate-indian-pows-used-them-as-live-targets-in-wwii/articleshow/40017577.cms>.

²⁴⁰Russell, s. 172-173.

²⁴¹Krádež jídla, opomenutí salutovat zaměstnanci tábora, neuposlechnutí rozkazu apod.

²⁴²Onemocnění způsobené deficitem vitamínu B v těle člověka.

²⁴³Russell, s. 173.

rekrutům japonské pěchoty. Zajatci, kteří střelbu přežili se zraněním, byli po skončení tréninku ubodáni bajonety.²⁴⁴

Mezi žalobami, které byly vzneseny v průběhu poválečných soudních procesů vůči individuálním příslušníkům japonských ozbrojených složek, byla také obvinění ze spáchání kanibalismu. Podkladem při žalobě se staly paměti zajatého Johna Baptisty Crasty²⁴⁵ a svědectví mnoha dalších zajatců.

5.4. Spojeneční váleční zajatci

Převážná část válečných zajatců, které Japonci zajali během druhé světové války, byli spojeneční vojáci. Po dobytí spojeneckých kolonií²⁴⁶ v jihovýchodní Asii v letech 1941–1942 Japonci zadrželi zhruba 132 000 spojeneckých vojáků^{247, 248} Mackenzie uvádí, že na konci roku 1942 Japonci drželi v zajetí více než 200 000 vojáků²⁴⁹, což byl výrazný rozdíl vzhledem k pouhým 5 424 japonským vojákům, již byli ve stejné době v zajetí Američanů.²⁵⁰

Zajatci byli v tábore rozdělováni podle svých vojenských hodností. Důstojníci byli mnohdy zbaveni povinností vykonávat náročnou manuální práci, dostávali měsíční peněžní obnos a byli ubytováni v pohodlnějších zařízeních.²⁵¹ Chatrčím, v nichž přespávali řadoví vojáci, naopak ve většině případů chyběla podlaha či střecha a nebyly vybaveny ani dostatečným počtem lůžek ani kanalizací.

Chování, které Japonci vůči zajatým vojákům ze Západu uplatňovali, se v mnoha případech shodovalo s přístupem, jenž je popsán v předchozích kapitolách (viz kapitola 5). Spojeneční váleční zajatci byli stejně jako příslušníci indické armády využíváni jako živé cíle při vojenských cvičeních nebo byli japonskými důstojníky popravováni jako součást zábavy či soutěže.

V březnu 1942 japonské ministerstvo války nařídilo, aby vyhublí a nemocní spojeneční váleční zajatci schopní chůze byli za doprovodu Japonské císařské armády nuceni

²⁴⁴Sharma.

²⁴⁵Příslušník tehdejší Královské indické armády, jenž kanibalismus popisuje v díle: *Eaten by the Japanese: The Memoir of an Unknown Indian Prisoner of War*.

²⁴⁶Mezi největší kolonie patřila Barma, Filipíny, Guam, Hong Kong, Kambodža, Laos, Malajsie, Nizozemská Východní Indie, Nová Guinea, Singapur, Thajsko, Vietnam a Východní Timor.

²⁴⁷Detailní počet spojeneckých zajatců jednotlivých národností viz příloha č. 7.

²⁴⁸Yap, s. 317.

²⁴⁹The Treatment of Prisoners of War in World War II. s. 516.

²⁵⁰Krammer, s. 67.

²⁵¹Yap, s. 320-321.

pochodovat velkými asijskými městy, jež v daném období byla pod správou Japonců. Tyto pochody měly čistě propagandistický účel, jelikož u přihlížejících Asiatů budily dojem „*silné japonské armády, která poráží slabé kolonizátory*.“²⁵²

Za zmínku stojí také vydání vojenského rozkazu č. 4 (軍令陸第 4 号), na Západě označovaném jako Zákon o nepřátelských letcích, jenž byl uveden v platnost 13. srpna 1942. Podle znění zákona měli být američtí letci, kteří byli dopadeni na území spravovaném Japonskem, popraveni. Zpočátku byli zatčeni, postaveni před zinscenovaný soud a odsouzeni k smrti, v pozdějších letech však byli popravováni rovnou na místě zastřelením, setnutím hlavy, upálením apod. Dokonce byl nalezen i písemný rozkaz, ve kterém major Matoba Isamu (的場勇), velitel 308. samostatného pěšího praporu, přikazuje popraviti sestřeleného Američana, jelikož: „*[jeho] prapor chce jíst maso amerického letce, poručíka nižší třídy Halla*.“²⁵³

²⁵²Russell, s. 61.

²⁵³Tamtéž, s. 236.

6. Srovnání přístupu Japonska a Německa k válečným zajatcům

V první části komparace autor porovnává zacházení s válečnými zajatci téže národnosti, které ve zkoumaném období věznili jak Japonci, tak Němci. Ve druhé části komparace si autor klade za snahu popsat obdobné jevy a metody, jež byly v přístupu k válečným zajatcům uplatňovány v obou mocnostech. Shodné postupy se následně pokusí objasnit na základě společensko-filozofických praktik, které daný přístup k válečným zajatcům určovaly.

6.1. Přístup Japonců a Němců k válečným zajatcům téže národnosti

V této části se autor věnuje přístupu k válečným zajatcům, kteří byli vězněni Němci i Japonci. Jedná se o Američany, Australany, Brity, Francouze, Kanadány, Nizozemce a Rusy. Autor se však pro lepší ucelenost textu rozhodl o oddělený popis ruských válečných zajatců z důvodu odlišnosti přístupu Němců, jenž se odlišoval od jejich přístupu k jiným zajatým národnostem.

Ruští váleční zajatci

Na rozdíl od Japonců, kteří konflikt s Rusy vnímali jako rovnocenný souboj dvou zemí s cílem územního zisku, Němci považovali válku na východní frontě za rozhodující souboj s politicky a rasově odlišným nepřítelem. Cílem německého vedení bylo nepřítele nikoliv porazit, ale definitivně zničit, což dokazuje existence německých vyhlazovacích táborů, které na japonské straně nebyly vybudovány.

Ačkoliv Německo ratifikovalo Ženevskou konvenci z roku 1929, dle nařízení německého velení z května 1941, která vycházela z antisemitských a rasových praktik, měl být ruský voják zbaven práv na to, aby s ním bylo zacházeno jako s plnohodnotným válečným zajatcem. Japonci zase nahlíželi na zajatého vojáka jako na člověka, který upadnutím do zajetí údajně ztratil svou čest a pozbyl veškerých práv na to, aby s ním bylo zacházeno jako s důstojným jedincem. Přístup Japonců a Němců k ruským válečným zajatcům se tak do jisté míry shodoval.

Zajatí ruští vojáci byli v obou zemích stříleni, mrzačeni a nuceni pochodovat do zajateckých táborů, přičemž jedinci, kteří nebyli schopni pokračovat v chůzi, byli týráni nebo zabiti. V táborech nebyla dostupná základní forma zdravotní péče a denní kalorický příjem se pohyboval mezi 600 až 800 kcal. Němci i Japonci nutili Rusy vykonávat nucené

práce v rozporu s Ženevskou konvencí a neuposlechnutí rozkazu či náznak odporu trestali fyzickým násilím či popravou.

Japonské tábory však byly oproti těm německým lépe vybaveny. Rusové v nich byli vězněni v celách, které byly vybaveny lůžkem, toaletou a umyvadlem. V případě německých zajateckých táborů však mnohdy chybělo jak přístřeší, tak kanalizace.

Ruští váleční zajatci navíc byli v německých koncentračních táborech hromadně popravováni, k čemuž na japonské straně v tak velkém měřítku nedocházelo. Zmíněný jev však autor zdůvodňuje markantním rozdílem v počtu ruských válečných zajatců, které Japonci a Němci v době ozbrojeného konfliktu věznili, nikoliv na základě odlišností v zacházení s válečnými zajatci. Oproti několika stům ruským válečným zajatcům vězněných za celou dobu popisovaného rusko-japonského konfliktu jich Němci během období druhé světové války věznili zhruba 5,7 miliónů.²⁵⁴

Američtí, australští, britští, francouzští, kanadští a nizozemští váleční zajatci

Přestože Německo a Japonsko ve druhé světové válce bojovalo na stejné straně, při srovnání jejich přístupu k spojeneckým válečným zajatcům lze jen obtížně hledat podobné rysy. Nejednotný přístup, s jakým zkoumané mocnosti se spojeneckými válečnými zajatci zacházeli, je možné zdůvodnit nejen z jejich odlišného vnímání nepřítele, ale vnímání válečného zajatce jako takového.

Němci považovali konflikt se Spojenci za plnohodnotný střet rovnocenných zemí. Jejich snaha prezentovat sama sebe jako civilizovaný národ a obavy o zajaté německé vojáky měly za následek, že se spojeneckými válečnými zajatci v mnoha případech zacházeli v souladu s Ženevskými konvencemi.

Japonci naopak považovali kampaň proti Spojencům za uděl s cílem osvobodit kolonizované oblasti ve východní a jihovýchodní Asii. Spojence vnímali jako utlačovatele, kteří svou nadřazenost hájili na základě rasové a technické vyspělosti.

Klíčovým faktorem v přístupu ke spojeneckým válečným zajatcům však bylo samotné mínění o válečném zajatci, který dle Japonců ztratil veškerá práva na to, aby s ním bylo zacházeno jako s důstojným člověkem. Japonské úřady takto smýšlely i o vlastních vojácích, kteří byli zajati spojeneckými silami, a proto případným odplatám, které by

²⁵⁴Nazi Persecution of Soviet Prisoners of War. *United States Holocaust Memorial Museum.*

Spojenci na japonských válečných zajatcích mohli praktikovat, nepřikládaly sebemenší význam.

Odlišný přístup Němců a Japonců ke spojeneckým válečným zajatcům lze pozorovat i na základě rozdílného vybavení zajateckých táborů. Německé tábory na západní frontě disponovaly příbytky s kanalizací a dostatečným množstvím lůžek. Chatrčím v japonských táborech naopak mnohdy chyběla podlaha i střecha a kanalizace byla zavedena jen výjimečně.

Co se týče služeb, byly německé tábory taktéž na lepší úrovni. Němci na rozdíl od Japonců využívali materiální podpory Červeného kříže po celou dobu válečného stavu se západními mocnostmi, a tak bylo zajatcům zpřístupněno adekvátní ošacení, náležitá zdravotní péče a denní kalorický příjem byl téměř dvojnásobný.

Přestože Němci se spojeneckými válečnými zajatci zacházeli podle rasové příslušnosti, s výjimkou černošských zajatců nebylo týrání, mrzačení a popravování zdaleka tak běžné jako v jihovýchodní Asii. Japonci spojenecké válečné zajatce sice nediskriminovali na základě rasy či národnosti, ale za to k nim přistupovali daleko hůře než Němci, což se projevovalo na praktikách jako mrzačení, kanibalismus, upalování či využívání zajatců jako živý terč.

Forma práce, kterou byli spojenečtí váleční zajatci v zajetí Němců a Japonců nuceni vykonávat, se taktéž lišila. V prvních letech vzniku západní fronty byla většina nucených prací spojená se zemědělstvím. V pozdějším období zajatci sice byli nuceni pracovat v těžařském či strojírenském průmyslu, ale z národností, na které se tato kapitola zaměřuje, se jednalo pouze o Francouze, u kterých mohli Němci neadekvátní pracovní nasazení právně odůvodnit. Japonci, kteří se nařízeními konvence neřídili, naopak nutili spojenecké válečné zajatce vykonávat práce přímo spojené s válečným průmyslem, a tedy výstavbu přístavů, letišť, či pozemních komunikací aj.

Odlišný přístup zkoumaných mocností k problematice spojeneckých válečných zajatců lze rozlišit činy, které neměly v druhé zkoumané zemi obdoby. Nejen že německé vedení uskutečnilo se zneprátelenými státy až 10 výměn válečného personálu, ale kvůli neschopnosti zajistit adekvátní životní podmínky více než 2 miliónům válečných zajatců je dokonce podmínečně propouštěli. Na japonské straně autor záznamy o podobných událostech nenalezl.

Mezi jevy, které byly naopak pro japonskou stranu typické, patřily pochody smrti či biologické experimenty na zajatcích. Zcela jedinečným jevem byly nucené pochody spojeneckých válečných zajatců velkými městy v jihovýchodní a východní Asii, jejichž smyslem bylo ukázat nadřazenost japonských ozbrojených sil nad armádou nepřítele.

6.2. Podobnosti v přístupu Němců a Japonců k válečným zajatcům

Z analýzy popsanych postupů, s jakými Němci zacházeli s válečnými zajatci, lze vyvodit, že předním faktorem, který ovlivňoval přístup k válečným zajatcům, byla rasová hierarchie. Příkladem byli černošští spojenečtí váleční zajatci, ke kterým i přes jejich oficiální příslušnost k spojeneckým ozbrojeným silám Němci uplatňovali obdobný přístup, jako k příslušníkům ruské armády.

Ačkoliv bylo přesvědčení o rasové nadřazenosti jedním z předních společensko-filozofických podkladů pro vznik japonského nacionalismu, přístup Japonců k válečným zajatcům jím nebyl ovlivněn do takové míry, jako v případě Německa. Na rozdíl od všeobecného uplatnění rasové hierarchie Japonci svou rasovou nadřazenost vnímali výhradně vůči lidem asijského původu v zemích jihovýchodní a východní Asie. V problematice přístupu k válečným zajatcům za druhé světové války se tedy jednalo o Číňany a Indý.

Jak Japonci, tak Němci se při zacházení s válečnými zajatci, o kterých na základě rasové hierarchie smýšleli jako o níže postavených, odmítali řídit nařízeními Ženevské konvence. Společnými rysy, které charakterizovaly přístup obou mocností k zmíněným válečným zajatcům, byly pochody smrti, fyzické násilí, popravy, namáhavé nucené práce, podprůměrný příděl jídla, nezajištění kvalitního přístřeší pro přebývání, absence zdravotní péče, odmítání pomoci Červeného kříže, ale také vědecké pokusy, které zahrnovaly úmyslné zabíjení válečných zajatců. Pozoruhodnou shodou v přístupu srovnávaných zemí k válečným zajatcům také je, že Němci i Japonci v průběhu zkoumaného období právě ty válečné zajatce, které diskriminovali na základě rasové hierarchie, verbovali do vlastních nebo loutkových armádních složek.

Závěr

Autor si v předkládané práci kladl za cíl pomocí metody analýzy popsat čtenáři přístup Japonska a Německa k válečným zajatcům za období druhé světové války a následně se v dané problematice pomocí komparativní metody snažil najít obdobné jevy či praktiky. Před samotnou komparací zkoumaného tématu však autor považoval za důležité podrobně seznámit čtenáře s termínem válečný zajatec, jehož pochopení bylo pro předkládanou práci stěžejní. Autor se zaměřil na úlohu a práva válečného zajatce v ozbrojeném konfliktu a vytýčil důležité události či osobnosti, které měly zásadní vliv na vnímání válečného zajatce v průběhu lidských dějin.

Dále autor považoval za důležité obeznámit čtenáře s politickou a společenskou situací ve které se zkoumané země v daném období nacházely. Pomocí nastínění historického kontextu se zaměřil na myšlenkové směry a rasové teorie, jež ovlivňovaly míněný tehdejších Japonců a Němců vůči jiným národům, rasám, či sociálním skupinám, a proto se mohly do jisté míry podílet na jejich přístupu k zajatým vojákům z nepřátelené strany.

Po podrobném přezkoumání přístupu Německa a Japonska k válečným zajatcům autor následnou komparaci rozdělil na dvě části. V první části komparace, ve které jsou zkoumané země porovnávány podle jejich přístupu k válečným zajatcům téže národnosti, se autorovi podařilo najít obdobné prvky u obou zemí, a to v případě zacházení s ruskými válečnými zajatci.

Na základě výsledků komparace lze tvrdit, že jak Němci, tak Japonci vnímali ruského zajatého vojáka jako méněcenného člověka, na něhož se neměla vztahovat práva válečného zajatce. U obou zemí se tedy vůči ruským válečným zajatcům objevovaly praktiky jako fyzické tresty, pochody smrti a popravy. Styčným bodem byly také náročné pracovní podmínky, absence alespoň základní lékařské péče a nedostatečný příděl jídla. V tomto případě je však vhodné zdůraznit, že zatímco počínání Němců mělo svůj původ v údajné rasové hierarchii a antisemitských motivech, tak počínání Japonců bylo založeno na zhodnocení morálních hodnot člověka jako takového.

Kromě ruských válečných zajatců autor porovnával přístup Německa a Japonska také k americkým, australským, britským, francouzským, kanadským a nizozemským válečným zajatcům, avšak v tomto případě se mu téměř žádné shodné prvky nalézt nepodařilo. Jako hlavní příčinu lze uvést skutečnost, že Němci se alespoň částečně snažili dodržovat

nařízení Ženevské konvence vůči válečným zajatcům zmíněných národností, což o Japoncích nelze tvrdit.

Jisté podobnosti v přístupu Německa a Japonska k zmíněným válečným zajatcům však autor úspěšně našel u černošských vojáků, kteří se dostali do německého zajetí na západní frontě. Vzhledem k jejich odlišné rase je Němci považovali za méněcenné lidi a proto vůči nim nedodržovali nařízení Ženevské konvence. S černošskými válečnými zajatci tedy Němci zacházeli obdobně, jako Japonci zacházeli s válečnými zajatci národností, jež jsou uvedeny v předchozím odstavci.

Ve druhé části komparace autor srovnával přístup Japonska a Německa k válečným zajatcům, jež z velké části vycházel z teorií o rasové hierarchii, které byly ve zkoumaných zemích rozšířeny. Zmíněné národy v takovýchto případech nezacházely se zajatým vojákem jako s jedincem, k němuž by se měla vztahovat nařízení Ženevské úmluvy, a postupy, které vůči němu uplatňovaly, se mnohdy s postupy druhé země shodovaly.

Na závěr by bylo vhodné připomenout, že ačkoliv se Japonsko a Německo pro jejich společný model státního zřízení a vize zahraniční politiky stali ve 30. letech 20. století spojenci, tak oddělený historický vývoj některých ideologických vlivů, jež byly ve zkoumaných zemích rozšířeny, měl za následek, že pohled Japonců a Němců na problematiku válečného zajatce v období druhé světové války se do jisté míry lišil. Navzdory tomu se však autorovi práce podařilo v jejich přístupu k válečnému zajatci najít podobnosti, čímž dokázal naplnit cíl, který si v předkládané práci stanovil.

Summary

The aim of this thesis is to describe the approach of Germany and Japan towards the prisoners of war in years 1939–1945. It deals with lines of thought and theories of racism spread across these countries during the Second World War and investigates their influence on the approach to the prisoners of war in this period. Subsequently, it tries to find similarities between Japan and Germany in this regard. If such similarities would exist, this thesis will try to determine to what extent and on which basis they occurred.

Key words: Japan, Germany, prisoner of war, war, Geneva Convention, prisoner of war camp, Allies

Seznam použité literatury

BAADER, Gerhard, Susan E. LEDERER, Morris LOW, Florian SCHMALTZ a Alexander V. SCHWERIN. Pathways to Human Experimentation, 1933-1945: Germany, Japan, and the United States. *Politics and Science in Wartime: Comparative International Perspectives on the Kaiser Wilhelm Institute* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, 2005, **20**(2), 205-231 [cit. 2023-05-23]. ISSN 0226733297. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/3655257>

BERENBAUM, Michael. Anti-Semitism. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/anti-Semitism>

BERGMAN, Jerry. Darwinism and the Nazi race Holocaust. *Apologiaway: Conservative Christian Worldview* [online]. 12. červen 2021 [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://apologiaway1.wordpress.com/2021/06/12/darwinism-and-the-nazi-race-holocaust/>

BIX, Herbert P. *Hirohito and the Making of Modern Japan* [online]. 1. New York: Harper Perennial, 2001 [cit. 2023-05-24]. ISBN 0060931302. Dostupné z: <https://archive.org/details/hirohitomakingof0000bixh>

BLANK, Margot a Babette QUINKERT. *Dimensions of a Crime: Soviet Prisoners of War in World War II*. 1. Metropol-Verlag, leden 2021. ISBN 978-3863315825

BRCÁK, Nancy a John R. PAVIA. Racism in Japanese and U.S. Wartime Propaganda. *The Historian* [online]. Milton Park: Taylor & Francis, 1994, **56**(4), 671-684 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00182370. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/24449072>

CARTWRIGHT, Mark. The Japanese Invasion of Korea, 1592-8 CE. *World History Encyclopedia* [online]. 2009, 11. června 2019 [cit. 2023-02-16]. Dostupné z: <https://www.worldhistory.org/article/1398/the-japanese-invasion-of-korea-1592-8-ce/>

CONNELLY, John. Nazis and Slavs: From Racial Theory to Racist Practice. *Central European History* [online]. New York: Cambridge University Press, 1999, **32**(1), 1-33 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00089389. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/4546842>

Imperial Rescript to Soldiers and Sailors. přel. L. Z. Dantika. In: *UMS ETD-db* [online]. 2018 [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <http://eprints.undip.ac.id/70309/7/LAMPIRAN.pdf>

DAVIS, Gerald H. Prisoners of War in Twentieth-Century War Economies. *Journal of Contemporary History* [online]. Londýn: Sage Publications, říjen 1977, **12**(4), 623-634 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00220094. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/260164>

DESPLAT, Juliette. THE NATIONAL ARCHIVES. *Remembering the Gross-Rosen concentration camp* [online]. 2023 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://blog.nationalarchives.gov.uk/remembering-the-gross-rosen-concentration-camp/>

Editoři Encyclopaedia Britannica. Arthur de Gobineau. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Arthur-de-Gobineau>

Editoři Encyclopaedia Britannica. Education: Japan. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/education/Japan#ref303213>

Editoři Encyclopaedia Britannica. Nazism. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Nazism>

Editoři Encyclopaedia Britannica. Prisoner of war. *Encyclopaedia Britannica* [online]. [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/prisoner-of-war>

Editoři History.com. Nazi Party. *HISTORY* [online]. A&E Television Networks, 9. listopadu 2009 [cit. 2023-05-16]. Dostupné z: <https://www.history.com/topics/world-war-ii/nazi-party>

Editori HistoryNet. *Soviet Prisoners of War: Forgotten Nazi Victims of World War II* [online]. HistoryNet, 12.6.2006 [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://www.historynet.com/soviet-prisoners-of-war-forgotten-nazi-victims-of-world-war-ii/>

ELKINS, Thomas Henry, Karl A. SCHLEUNES, Henry Ashby TURNER, et al. History of Germany. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Germany/History>

ELLIOTT, Mark. Andrei Vlasov: Red Army General in Hitler's Service. *Military Affairs* [online]. 1982, **46**(2), 84-87 [cit. 2023-09-22]. ISSN 00263931. Dostupné z: doi:10.2307/1988117

FRIDAY, Karl F. Bushido or Bull? A Medieval Historian's Perspective on the Imperial Army and the Japanese Warrior Tradition. *The History Teacher* [online]. květen 1994, **27**(3), 339-349 [cit. 2023-05-25]. ISSN 00182745. Dostupné z: doi:10.2307/494774

FUKURAI, Hiroši a Alice YANG. The History of Japanese Racism, Japanese American Redress, and the Dangers Associated with Government Regulation of Hate Speech. *Hastings Constitutional Law Quarterly* [online]. 2018, **45**(3), 533-576 [cit. 2023-05-26]. Dostupné z: https://repository.uclawsf.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2064&context=hastings_constitutional_law_quarterly

Geneva Convention relative to the Treatment of Prisoners of War. *UN Human Rights Office* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/geneva-convention-relative-treatment-prisoners-war>

German atrocities committed against Soviet prisoners of war: Soviet prisoners of war in German slave labour system. In: *Wikipedia: The Free Encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: https://en.wikipedia.org/wiki/German_atrocities_committed_against_Soviet_prisoners_of_war#Soviet_prisoners_of_war_in_German_slave_labour_system

HALPERN, Ben. What Is Antisemitism?. *Modern Judaism* [online]. Oxford University Press, prosinec 1981, 1(3), 251-262 [cit. 2022-11-07]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/1396247>

HANSVOLD, Knut. A Soviet prisoner of war tells his story. *Northern Norway: magnificent nature and vibrant culture* [online]. 25. října 2021 [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: <https://nordnorge.com/en/artikkel/a-soviet-prisoner-of-war-tells-his-story/>

HICKMAN, Mark. Prisoner of War. *The Pegasus Archives* [online]. 2001 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <https://www.pegasusarchive.org/pow/frames.htm>

HITLER, Adolf . *Mein Kampf*, přel. James V. Murphy [online]. 1. Elite Minds, Incorporated, 2010 [cit. 2022-12-12]. ISBN 9780984536153. Dostupné z: <https://greatwar.nl/books/meinkampf/meinkampf.pdf>

HOLDERNESS, Clifford G. a Jeffrey PONTIFF. Hierarchies and the Survival of Prisoners of War During World War II. *Management Science* [online]. Catonsville: INFORMS, říjen 2012, 58(10), 1873-1886 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00251909. Dostupné z: doi:10.1287/mnsc.1120.1532

HUGHES, Thomas A. a ROYDE-SMITH, John Graham. World War II. *Encyclopædia Britannica* [online]. [cit. 2022-10-08]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/World-War-II>

ICRC in WW II: Polish prisoners of war in Germany. *INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS* [online]. 2. února 2005 [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/57jnwv.htm>

Imperial Rescript On Education. In: *Japan Module: Places, Images, Times & Transformations* [online]. University of Pittsburgh [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <https://www.japanpitt.pitt.edu/glossary/imperial-rescript-education>

KAPNER, Daniel Ari a Stephen LEVINE. The Jews of Japan. In: *Jerusalem Center for Public Affairs* [online]. 1. března 2000 [cit. 2023-05-26]. Dostupné z: <https://www.jcpa.org/jl/jl425.htm>

KRAMMER, Arnold. Japanese Prisoners of War in America. *Pacific Historical Review* [online]. Oakland: University of California Press, únor 1983, **52**(1), 67-91 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00308684. Dostupné z: doi:10.2307/3639455

KRANZLER, David. *Japanese, Nazis & Jews: the Jewish refugee community of Shanghai, 1938-1945*. 3. Hoboken, New Jersey: KTAV Publ. House, 1988. ISBN 9780881251401

Laws of War: Laws and Customs of War on Land (Hague IV); October 18, 1907. *THE AVALON PROJECT: documents in law, history and diplomacy* [online]. Lillian Goldman Law Library, 2008 [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: https://avalon.law.yale.edu/20th_century/hague04.asp

LEE, Eric. Hitler's Commando Order. *The History Press* [online]. [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://www.thehistorypress.co.uk/articles/hitler-s-commando-order/>

MACKENZIE, S. P. The Shackling Crisis: A Case-Study in the Dynamics of Prisoner-of-War Diplomacy in the Second World War. *The International History Review* [online]. Milton Park: Taylor & Francis, únor 1995, **17**(1), 78-98 [cit. 2022-05-15]. ISSN 07075332. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40106914>

MACKENZIE, S. P. The Treatment of Prisoners of War in World War II. *The Journal of Modern History* [online]. Chicago: The University of Chicago Press, září 1994, **66**(3), 487-520 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00222801. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/2124482>

MEMORIAL AND MUSEUM AUSCHWITZ-BIRKENAU. Soviet POWs. *AUSCHWITZ-BIRKENAU* [online]. c2022 [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.auschwitz.org/en/history/categories-of-prisoners/soviet-pows/>

MINISTRY OF WAR. *Field Service Code (Senjinkun)* [online]. 1. Tokyo, 1941 [cit. 2023-05-26]. Dostupné z: <https://archive.org/details/1941-senjinkun-english/page/n9/mode/2up>

NATIONAL MUSEUM OF AUSTRALIA. *Fall of Singapore* [online]. 6. září 2023 [cit. 2023-09-23]. Dostupné z: <https://www.nma.gov.au/defining-moments/resources/fall-of-singapore>

Nazi Doctors & Other Perpetrators of Nazi Crimes. *INTERNET ARCHIVE* [online]. [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20140206191508/http://www2.webster.edu:80/~woolfm/nazidocsandothers.html>

NELSON, Thomas. Slavery in Medieval Japan. *Monumenta Nipponica* [online]. Tokio: Sophia University, 2017, 2004, **59**(4), 463-492 [cit. 2023-02-16]. ISSN 00270741. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/25066328>

NG, Desmond. What was the fate of Soviet POWs taken by the Japanese in the Battle of Khalkhin Gol? In: *Quora* [online]. [cit. 2024-05-06]. Dostupné z: <https://qr.ae/psg5u8>

NORMAN, Michael a Elizabeth M. NORMAN. Bataan Death March. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-05-23]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/event/Bataan-Death-March>

POW 研究会 . [online]. c2002 [cit. 2023-09-24]. Dostupné z: <http://www.powresearch.jp/en/index.html>

Quote by Adolf Hitler. *Goodreads* [online]. [cit. 2022-12-12]. Dostupné z: <https://www.goodreads.com/quotes/7563809-pride-in-one-s-own-race-and-that-does-not-imply-contempt>

RICHARDSON, Walton K. PRISONERS OF WAR AS INSTRUMENTS OF FOREIGN POLICY. *Naval War College Review* [online]. Newport: U.S. Naval War College Press, 2020, září 1970, **23**(1), 47-64 [cit. 2023-02-15]. ISSN 00281484. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/44641136>

RUMMEL, Rudolph Joseph. *China's Bloody Century* [online]. 1. New Brunswick, U.S.A.: Transaction Publishers, 1991 [cit. 2023-05-23]. ISBN 1412806704. Dostupné z: <https://archive.org/details/chinasbloodycent0000rumm/page/n1/mode/2up>

RUSSELL, Edward Frederick Langley. *The Knights of Bushido: A History of Japanese War Crimes During World War II* [online]. 1. New York: Skyhorse Pub., 2008 [cit. 2023-05-23]. ISBN 1510702261. Dostupné z: <https://archive.org/details/knightsofbushido0000russ/page/136/mode/2up>

SHARMA, Mamudgha S. Japanese ate Indian PoWs, used them as live targets in WWII. In: *The Times of India* [online]. 11. srpna 2014 [cit. 2023-05-24]. Dostupné z: <https://timesofindia.indiatimes.com/india/japanese-ate-indian-pows-used-them-as-live-targets-in-wwii/articleshow/40017577.cms>

SHLENSKY, Jane. *Considering Other Choices: Chiune Sugihara's Rescue of Polish Jews* [online]. Durham, 24. června 2003, 1-19 [cit. 2023-05-26]. Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20120308142315/http://faculty.ccp.edu/faculty/DFreedman/HCS/Shlensky.pdf>

SCHECK, Raffael. French Colonial Soldiers in German PRISONER-OF-WAR Camps (1940–1945). *French History* [online]. 20. července 2010, **24**(3), 420-446 [cit. 2023-05-19]. ISSN 1477-4542. Dostupné z: [doi:https://doi.org/10.1093/fh/crq035](https://doi.org/10.1093/fh/crq035)

SCHECK, Raffael. “They Are Just Savages”: German Massacres of Black Soldiers from the French Army in 1940. *The Journal of Modern History* [online]. 2005, červenec 2005, **77**(2), 325-344 [cit. 2023-05-19]. ISSN 0022-2801. Dostupné z: [doi:10.1086/431817](https://doi.org/10.1086/431817)

SCHMITT, Michael N. a Leslie C. GREEN, ed. Enforcing The Third Geneva Convention On The Humanitarian Treatment Of Prisoners Of War. 7 *United States Air Force Academy Journal of Legal Studies* 37 [online]. International Law Studies, 1997, (70), 459-467 [cit. 2022-10-21]. Dostupné z: <https://digital-commons.usnwc.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1475&context=ils>

SOLEIM, Marianne N. Soviet Prisoners of War in Norway 1941-1945: Destiny, Treatment and Forgotten Memories. *Modern History of Russia* [online]. Petrohrad: Petrohradská státní universita, 2011, 2016, **1**(15), 22-32 [cit. 2023-04-03]. ISSN 2309-7973. Dostupné z: <https://cyberleninka.ru/article/n/soviet-prisoners-of-war-in-norway-1941-1945-destiny-treatment-and-forgotten-memories>

SS concentration camp system. *The Holocaust Explained: Designed for schools* [online]. Londýn [cit. 2023-05-18]. Dostupné z: <https://www.theholocaustexplained.org/the-camps/ss-concentration-camp-system/>

STEPHENSON, Eric. Experiences of a Prisoner of a War: World War 2 in Germany. *Journal of Military and Veterans' Health* [online]. **18**(2) [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://doi-ds.org/doilink/11.2021-21333272/JMVH Vol 18 No 2>

SUZUKI, Tessa Morris. Debating Racial Science in Wartime Japan. *Osiris: 03697827* [online]. The University of Chicago Press, 1998, **13**, 354-375 [cit. 2023-05-26]. ISSN 03697827. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/301889>

TOWLE, Philip, Margaret KOSUGE a Yoichi KIBATA. *Japanese Prisoners of War* [online]. Přepřacované vydání. Londýn: A&C Black, 2000 [cit. 2022-05-15]. ISBN 1852851929. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?id=HYOxAwAAQBAJ&dq=japan+chinese+prisoner+of+war&hl=cs&lr=>

United States Holocaust Memorial Museum. Antisemitism. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2022-11-14]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/antisemitism>

United States Holocaust Memorial Museum. Forced Labor: Soviet POWs January 1942 through May 1945. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2023-05-17]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/forced-labor-soviet-pows-january-1942-through-may-1945>

United States Holocaust Memorial Museum. Kristallnacht. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2022-11-21]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/kristallnacht>

United States Holocaust Memorial Museum. Nazi Persecution of Soviet Prisoners of War. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/nazi-persecution-of-soviet-prisoners-of-war>

United States Holocaust Memorial Museum. Nazi Racism. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2022-12-08]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/nazi-racism>

United States Holocaust Memorial Museum. The Treatment of Soviet POWs: Starvation, Disease, and Shootings, June 1941–January 1942. *United States Holocaust Memorial Museum* [online]. Washington, DC [cit. 2023-04-03]. Dostupné z: <https://encyclopedia.ushmm.org/content/en/article/the-treatment-of-soviet-pows-starvation-disease-and-shootings-june-1941january-1942>

WELZEL, Hans F. Samuel, baron von Pufendorf. *Encyclopedia Britannica* [online]. [cit. 2023-02-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Samuel-Freiherr-von-Pufendorf#ref159621>

WESOLOWSKY, Tony. RADIO FREE EUROPE/RADIO LIBERTY. *The Vlasov Army: Nazi Sympathizers Or WWII Freedom Fighters?* [online]. [cit. 2023-09-21]. Dostupné z: <https://www.rferl.org/a/the-vlasov-army-nazi-sympathizers-or-ww-ii-freedom-fighters-/30313961.html>

What Life Was Like For POWs In Europe During The Second World War. *Imperial War Museums* [online]. [cit. 2023-05-19]. Dostupné z: <https://www.iwm.org.uk/history/what-life-was-like-for-pows-in-europe-during-the-second-world-war>

YALE LAW SCHOOL. Nuremberg Trial Proceedings Vol. 10. *The Avalon Project* [online]. 2008 [cit. 2023-09-19]. Dostupné z: <https://avalon.law.yale.edu/imt/04-04-46.asp>

YAP, Felicia. Prisoners of War and Civilian Internees of the Japanese in British Asia: The Similarities and Contrasts of Experience. *Journal of Contemporary History* [online]. Londýn: Sage Publications, duben 2012, **47**(2), 317-346 [cit. 2022-05-15]. ISSN 00220094. Dostupné z: doi:10.1177/0022009411431715

Seznam příloh

- Č. 1. Počet vojáků jednotlivých národností zajatých Němci na západní frontě
- Č. 2. Mapa znázorňující polohu jen některých z německých zajateckých táborů
(originální obrázek použit z <https://alabamamaps.ua.edu/>)
- Č. 3. Legenda k příloze č. 2 (Podle Hickman 2001)
- Č. 4. Týdenní příjem jídla pro spojeneckého válečného zajatce (Podle Stephenson)
- Č. 5. Mapa znázorňující polohu významných japonských zajateckých táborů
(originální obrázek použit z <https://alabamamaps.ua.edu/>)
- Č. 6. Legenda k příloze č. 5 (Podle POW 研究会)
- Č. 7. Počet spojeneckých vojáků zajatých Japonci v letech 1941–1945 (Podle Yap 2012)

Přílohy

Země původu	Počet zajatých vojáků	Celková úmrtí v zajetí	poměr úmrtí (%)
Francie	1 800 000	24 000	1,33
Polsko	400 000	asi 6 200	1,55
Belgie	225 000	7 412	3,29
Velká Británie	170 000	11 147	6,56
USA	97 000	1 121	1,16
Nizozemsko	10 000	273	2,73
Celkový počet/průměr	2 702 000	50 153	2,77

Č. 1. Počet vojáků jednotlivých národností zajatých Němci na západní frontě

Č. 2. Mapa znázorňující polohu jen některých z německých zajateckých táborů (originální obrázek použit z <https://alabamamaps.ua.edu/>)

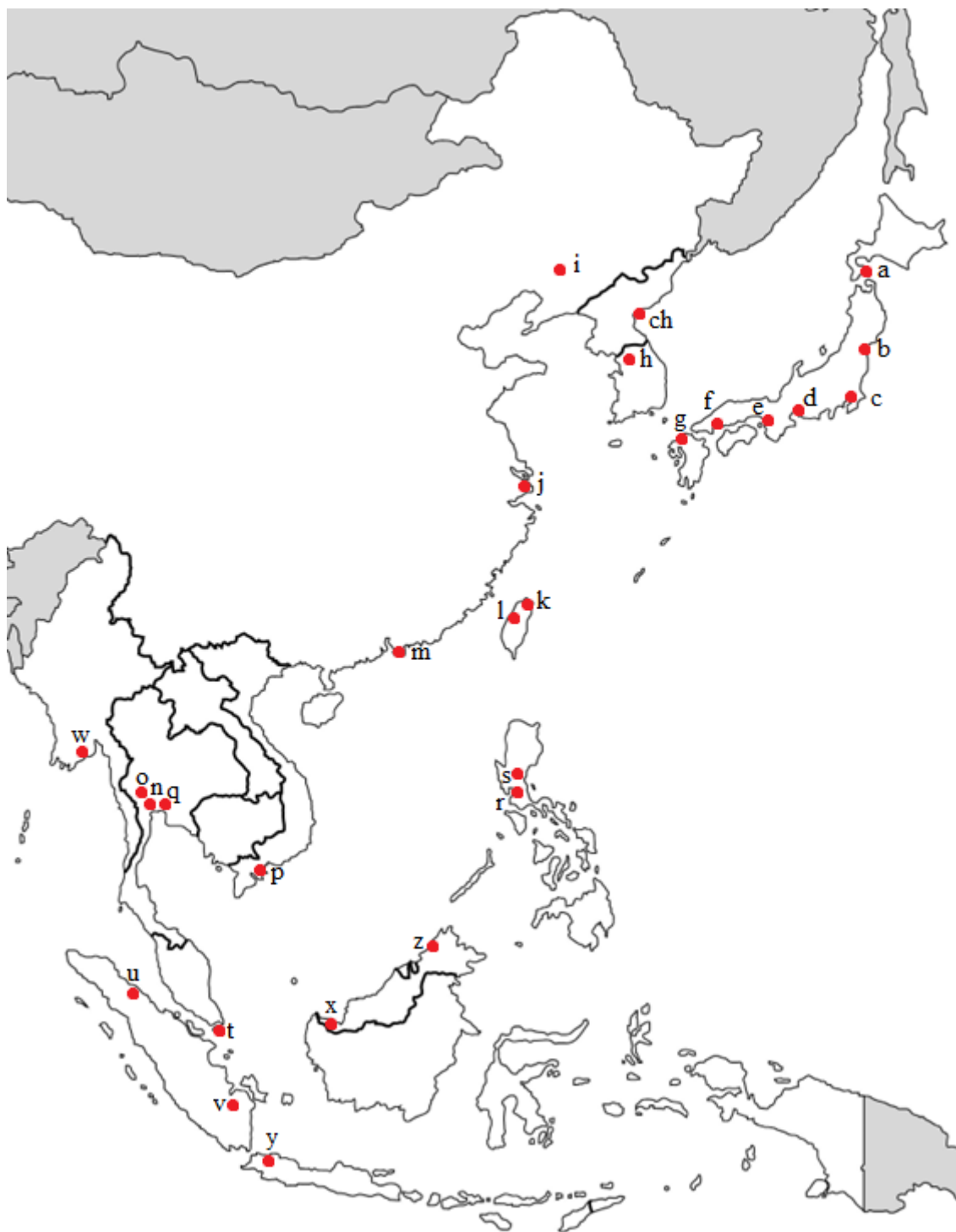
Označení v příloze č. 2	Označení tábora	Poloha tábora	Období provozu tábora měsíc/rok
1	Stalag 1A	Stabławki	9/1939–1/1945
2	Stalag 1B	Olsztynek	10/1939–1/1945
3	Stalag 1D	Macikai	11/1942–3/1943
4	Stalag 1E	Prostki	8/1941–11/1942
5	Stalag 1F	Suvalky	8/1942–10/1944
6	Stalag 2A	Neubrandenburg	9/1939–2/1945
7	Stalag 2B	Człuchów	9/1939–1/1945
8	Stalag 2C	Dobiegniew	9/1939–6/1940
9	Stalag 2C	Greifswald	6/1940–4/1945
10	Stalag 2E	Borne Sulinowo	11/1939–6/1940
11	Stalag 2E	Schwerin	11/1941–5/1945
12	Stalag 2H (302)	Barkniewko	6/1942–6/1944
13	Stalag 3A	Luckenwalde	9/1939–4/1945
14	Stalag 3B	Fürstenberg	12/1939–2/1945
15	Stalag 3B	Štětín	2/1945–4/1945
16	Stalag 3E	Kirchhain	2/1941–6/1942
17	Stalag 4	Nardt	9/1939–10/1940
18	Stalag 4B	Mühlberg	10/1939–4/1945
19	Stalag 4D	Neuburxdorf	8/1940–7/1941
20	Stalag 4D	Torgau	2/1941–4/1945
21	Stalag 4F	Hartmannsdorf	2/1941–3/1945
22	Stalag 4H (304)	Bystřice	4/1941–7/1941
23	Stalag 5A	Ludwigsburg	10/1939–4/1945
24	Stalag 5A (Schattenlager)	Biberach	11/1941–2/1942
25	Stalag 5C	Malsbach	5/1940–6/1942
26	Stalag 5D	Štrasburk	11/1940–6/1942
27	Stalag 5E	Mylhúzy	12/1940–3/1942
28	Stalag 6A	Hemer	9/1939–4/1945
29	Stalag 6B	Neu Versen	9/1939–9/1942
30	Stalag 6C	Bathorn	9/1939–4/1945
31	Stalag 6E	Soest	10/1939–6/1945
32	Stalag 6F	Bocholt	10/1939–9/1944
33	Stalag 6G	Bergisch Gladbach	2/1941–9/1941
34	Stalag 6G	Bonn	9/1941–9/1944
35	Stalag 6H	Düren	3/1940–10/1941
36	Stalag 8A	Görlitz	10/1943–2/1945
37	Stalag 8C	Zahán	9/1939–2/1945
38	Stalag 8D	Těšín	5/1941–6/1943
39	Stalag 12E	Mety	12/1940–1/1942
40	Stalag 12F	Saarburg	11/1940–5/1942
41	Stalag 17A	Kaisersteinbruch	10/1939–2/1945

42	Stalag 17B (244)	Gneixendorf	10/1939–3/1945
43	Stalag 18A	Wolfsberg	3/1941–5/1945
44	Stalag 18B	Spittal	3/1941–10/1942
45	Stalag 20B	Malbork	2/1940–1/1945
46	Stalag 21A	Ostrzeszów	9/1939–3/1943
47	Stalag 21C	Wolsztyn	6/1941–3/1943
48	Stalag 21D	Poznaň	8/1940–2/1945
49	Stalag 21E	Grodzisk Wielkopolski	6/1941–3/1942
50	Stalag 221	Rennes	9/1943–10/1943
51	Stalag 237	Petrikau	4/1942–9/1942
52	Stalag 301	Šepetivka	9/1942–7/1944
53	Stalag 303	Lillehammer	9/1941–5/1945
54	Stalag 305	Kropyvnycky	1/1942–2/1943
55	Stalag 305/Z	Pervomajsk	1/1942–2/1943
56	Stalag 307	Dęblin	1/1942–2/1943
57	Stalag 310	Konotop	7/1942–4/1944
58	Stalag 313	Vitebsk	1/1942–9/1943
59	Stalag 324	Lososna	8/1941–11/1942
60	Stalag 325	Lvov	11/1942–9/1943
61	Stalag 327	Přemyšl	12/1942–7/1944
62	Stalag 329	Vinnycja	10/1941–11/1943
63	Stalag 332	Viljandi	11/1942–3/1943
64	Stalag 333	Beniaminów	9/1943–1/1944
65	Stalag 334	Bila Cerkva	1/1942–2/1942
66	Stalag 336	Kaunas	7/1941–10/1943
67	Stalag 339	Terst	11/1943–12/1943
68	Stalag 347	Rēzekne	1/1942–10/1942
69	Stalag 380	Oppdal	2/1942–5/1945
70	Stalag (VIH)	Barysaŭ	10/1941–4/1942
71	Stalag Luft 1	Barth	2/1942–5/1945
72	Stalag Luft 3	Zahán	5/1942–1/1945
73	Frontstalag 100	Hazebrouck	7/1940–12/1940
74	Frontstalag 111	Drancy	7/1940–8/1941
75	Frontstalag 120	Mirecourt	6/1940–3/1941
76	Frontstalag 153	Chartres	2/1941–1/1944
77	Frontstalag 181	Saumur	12/1940–7/1942
78	Frontstalag 222	Anglet	5/1941–8/1944
79	Dulag	Amersfoort	8/1941–5/1945
80	Dulag 191	Dnipro	6/1942–8/1944

Č. 3. Legenda k příloze č. 2 (Podle Hickman 2001)

Margarín	165 g	689 kcal
Med	165 g	549 kcal
Sýr	60 g	158 kcal
Chléb	1800 g	4 342 kcal
Brambory	1500 g	1 268 kcal
Cukr	160-170 g	662 kcal
Zelenina	přesné množství není uvedeno	-
Semolina	100 g	359 kcal
Klobása nebo slanina	50 g	201 kcal
Hovězí či vepřové mleté maso	100-160 g	229 kcal
Pokrmy z ječmene	250 g	přibližně 485 kcal
Celkem	přibližně 4 400 g	přibližně 9 000 kcal
Počet odpovídající jednomu dni	257 g	1 277 kcal

Č. 4. Týdenní příjem jídla pro spojeneckého válečného zajatce (Podle Stephenson)

Č. 5. Mapa znázorňující polohu významných japonských zajateckých táborů
(originální obrázek použit z <https://alabamamaps.ua.edu/>)

Označení v příloze č. 5	Poloha tábora	Znaky	Období provozu tábora
a	Hakodate	函館	26. 12. 1942–15. 8. 1945
b	Sendai	仙台	14. 04. 1945–15. 8. 1945
c	Tokio	東京	25. 9. 1942–15. 8. 1945
d	Nagoja	名古屋	5. 4. 1945–15. 8. 1945
e	Ósaka	大阪	23. 9. 1942–15. 8. 1945
f	Hirošima	広島	13. 4. 1945–15. 8. 1945
g	Fukuoka	福岡	1. 1. 1943–15. 8. 1945
h	Soul	京城	25. 9. 1942–15. 8. 1945
ch	Hamhung	興南	13. 9. 1943–15. 8. 1945
i	Mukden	奉天	11. 11. 1942–15. 8. 1945
j	Šanghaj	上海	24. 1. 1942–15. 8. 1945
k	Tchaj-pej	台北	17. 7. 1942–15. 8. 1945
l	Tchaj-čung	台中	17. 7. 1942–15. 3. 1945
m	Hongkong	香港	7. 1. 1942–15. 8. 1945
n	Ban Pong	バンポン	15. 8. 1942–15. 8. 1945
o	Kančanaburi	カンチャナブリ	1. 9. 1944–15. 8. 1945
p	Saigon	サイゴン	1. 9. 1944–15. 8. 1945
q	Bangkok	バンコク	3. 6. 1942–15. 8. 1945
r	Manila	マニラ	1. 8. 1942–3. 2. 1945
s	Kabanatuan	カバナツアン	1. 8. 1942–30. 1. 1945
t	Singapur	シンガポール	15. 8. 1942–15. 8. 1945
u	Medan	メダン	15. 8. 1942–15. 8. 1945
v	Palembang	パレンバン	15. 8. 1942–15. 8. 1945
w	Rangún	ラングーン	15. 3. 1944–1. 7. 1944
x	Kučing	クチン	15. 8. 1942–15. 8. 1945
y	Batavia	バタビア	15. 8. 1942–15. 8. 1945
z	Kota Kinabalu	コタキナバル	13. 10. 1942–18. 4. 1943

Č. 6. Legenda k příloze č. 5 (Podle POW 研究会)

Země původu	Počet zajatých vojáků	Celková úmrtí v zajetí	poměr úmrtí (%)
Velká Británie	50 016	12 433	25
Nizozemsko	37 000	8 500	23
Austrálie	21 726	7 412	34
USA	21 580	7 107	33
Francie	4 500	900	20
Kanada	1 691	273	16
Celkový počet/průměr	136 513	36 625	25

Č. 7. Počet spojeneckých vojáků zajatých Japonci v letech 1941–1945 (Podle Yap 2012)